

GUSTAF NORRBACK

en
vild-
markens
vår 7 BREV FRÅN FÄLTET

EVANGELIFÖRENINGEN

EN VILDMARKENS VÅR

GUSTAF NORRBACK

en
vild-
markens
vår 7 BREV FRÅN FÄLTET

EVANGELIFÖRENINGEN

SVENSKA LUTHERSKA EVANGELIFÖRENINGENS
I FINLAND FÖRLAG – HELSINGFORS 1973

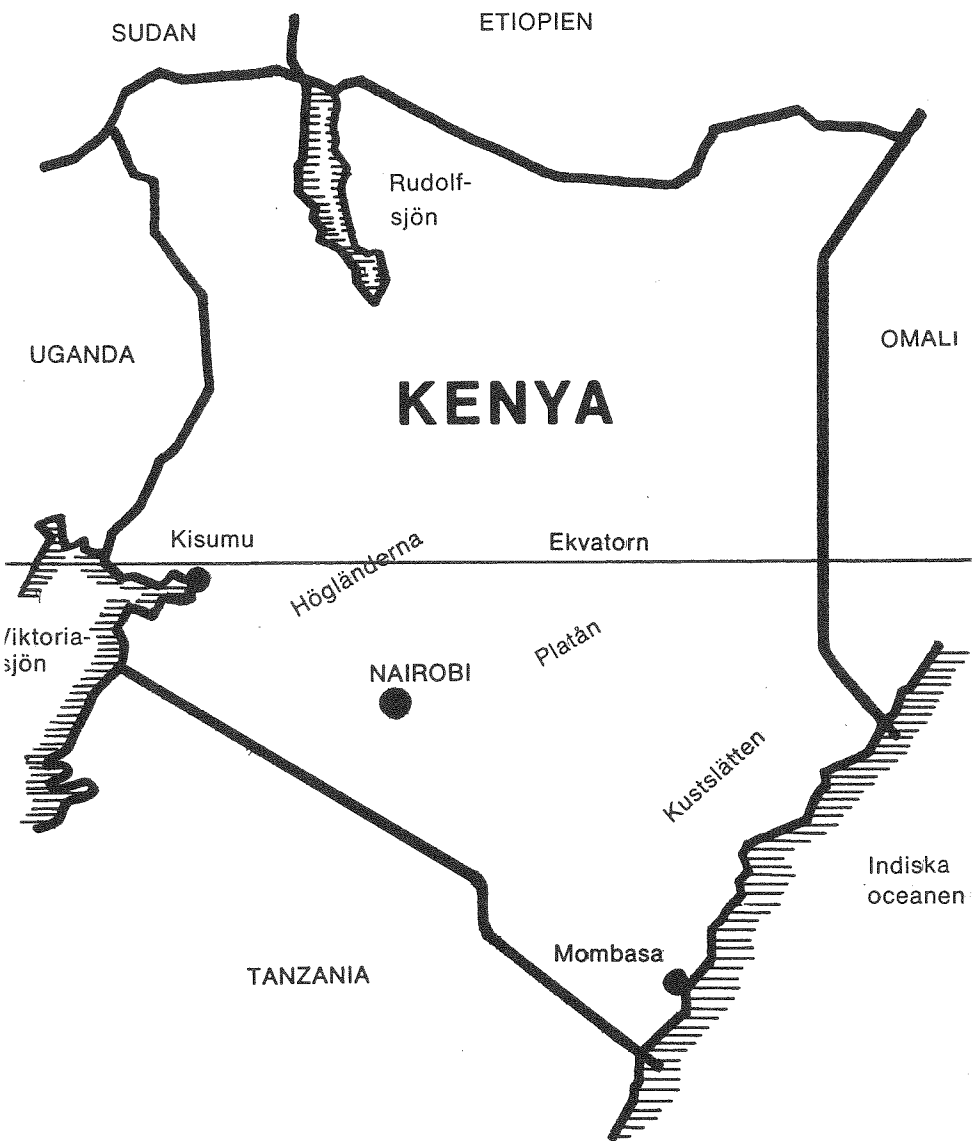
Fotografierna är tagna av Gustaf Norrback, Helge Hildén,
Sven Klemets och Fred Runeberg.

Helsingfors 1973. Nylands Tryckeri A.B.

INNEHÅLL

FÖRSTA BREVET	11
Landet Kenya	
Klimatet	
Folket	
ANDRA BREVET	20
Landets språk	
Skolväsendet	
Landets armé	
Landets administration	
Större städer	
TREDJE BREVET	27
Huru man bygger och bor	
Huru bygger man?	
FJÄRDE BREVET	34
Huru får man sin utkomst?	
Familjen	
Barnet i familjen	
Äktenskapet	
Det gästfria folket	
FEMTE BREVET	48
Onda och goda makter	
Goda makter	
Onda makter	
Döden	
I kamp mot det onda	
SJÄTTE BREVET	60
Den vite mannen	
Under den vite mannen	
Med den vite mannen	
SJUNDE BREVET	67
Utsänd för att predika evengelium	
Avklädd för att iklädas	

KÄRA MISSIONSVÄN

Det är inte lätt att försöka berätta och beskriva alla de intryck som kommer över en då man kommer till ett främmande land.

Råkar landet i fråga ligga nästan "mitt i Afrika" blir det inte lättare. Det största problemet är väl var man skall börja och sluta. Huru skall man få en rätt ordning på det man vill ha presenterat? En berättare tar saker och ting just såsom de råkar komma, en annan systematiserar berättelsen efter ett visst mönster och en tredje söker en mellanväg för att komma fram till samma mål. Vilken väg man än väljer kommer man att stöta på hinder. Dessa hinder bör undanröjas, så att Du förstår vad jag vill ha fram. *Förstå*, jag menar leva med, känna, glädjas, bedrövas, längta och hoppas på samma sätt som missionären gör i det främmande landet. Om de berättelser i brevform som här följer kan förmedla något från missionsfältet till missionsfolk i hemlandet, så har detta arbete icke varit bortkastat.

FÖRFATTAREN

Första brevet

LANDET KENYA

Det är väl på sin plats att jag först presenterar det land, Kenya, där vi nu bor och arbetar. Tillåt mig att genast från början påpeka en viktig sak: Det är bara de mest utmärkande dragen som kan bli presenterade. Det är omöjligt att kunna redogöra för allt det man ser och upplever i detta underbara land – ett land som dessutom delas av ekvatorn och som näres av tropikernas sol och regn.

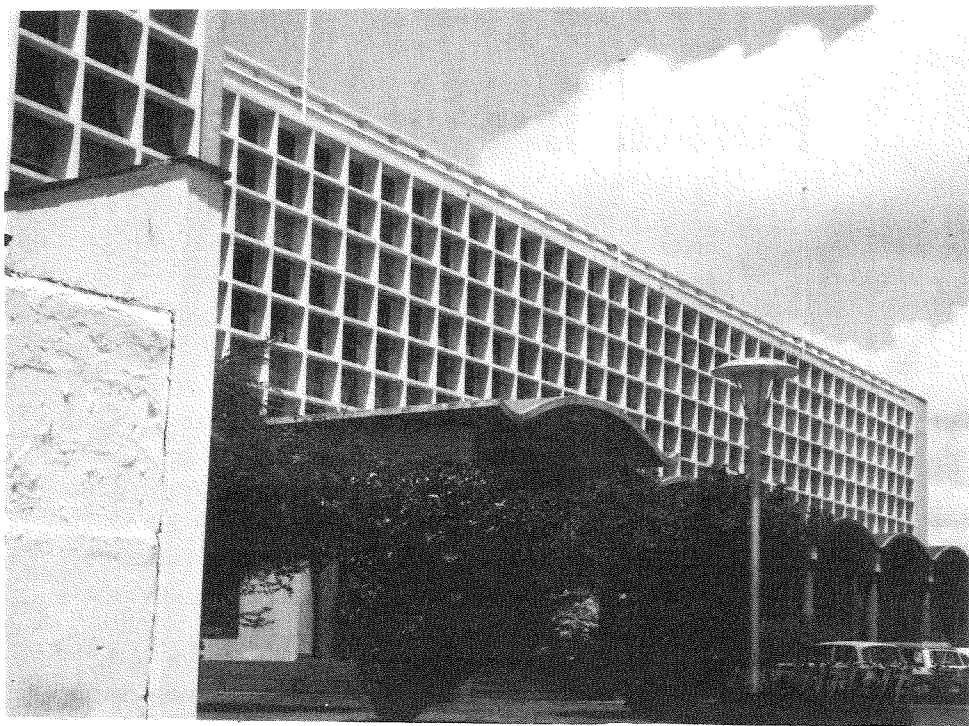
För en nordbo är det ganska svårt att föreställa sig huru det ser ut i Afrika. Vi har väl alla våra tankar om huru det ser ut, huru människorna lever, bygger och bor. Men ofta är detta en fantasibild, som ganska mycket avviker från verkligheten.

Det är också bra att komma ihåg en annan viktig sak: Landet skiftar mycket. Mellan kusten i öster och högländerna i väster och mellan ökenstrakterna i norr och savannerna i söder är skillnaden mycket stor.

Låt oss se på detta fagra och storslagna land och på bästa sätt försöka beskriva vad vi ser.

Om man sjövägen reser till Kenya anländer man till Kenyas största hamn *Mombasa*, som också är en av Ost-afrikas största. Börjar vi så en resa i öst-västlig riktning – man kan välja mellan flyg, tåg och bil – kommer man inom Kenyas gränser att resa genom tre naturliga områden, som med avseende å höjd över havet, vegetation och temperatur skiljer sig från varandra.

K u s t s l ä t t e n utgörs av en ganska smal remsa där landet möter Indiska Oceanen. Detta område, som sträcker sig några tiotal kilometer inåt land, upptas till stor del av palmskogar (kokospalmer), buskvegetation och något enstaka baobabs-

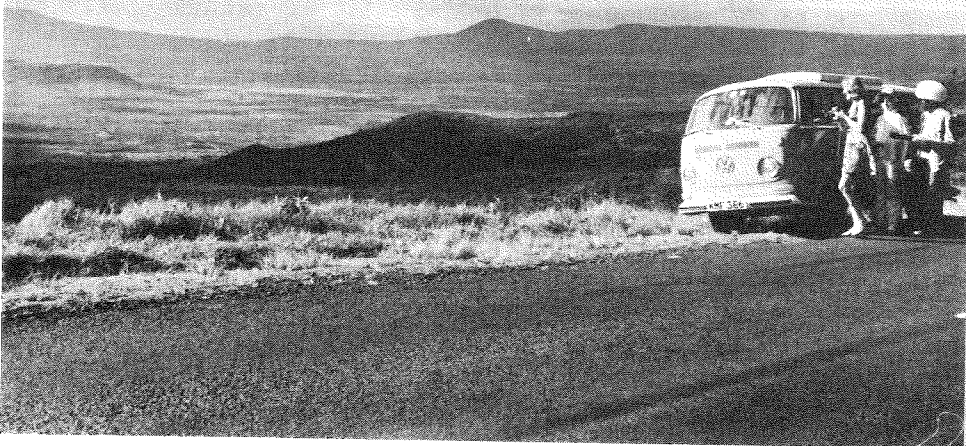

Administration och handel präglar Mombasa.

trädet (apbrödsträd). Landet höjer sig hela tiden och genast efter att man lämnat staden Mombasa börjar stigningen.

Avstånden är långa i Afrika. Efter drygt 500 km har vi under fortsatt stigning kommit in i ett andra naturligt område: plattan, som utgörs av ett vidsträckt och ganska flackt platåland, och som uppvisar en annan vegetation och ett annat klimat jämförd med den tidigare nämnda kustslätten. Stora områden saknar bebyggelse och upptas huvudsakligast av buskvegetation, den sk *bushen*, som har på sina platser ett nog så rikt djurliv. En del av dessa områden upptas av också utanför Kenya kända djurparker.

Inom detta område har vi också stora arealer som bebrukas och bebos av farmare. Farmerna, som under kolonialtiden ägdes av vita, är av varierande storlek. Här ligger också landets huvudstad *Nairobi*. De kringliggande områdena är goda jordbruksområden. Stora fält av majs, kaffe, te och sisalhampa

Rift Valley

möter en under resan genom landet. Under kolonialtiden var de vita farmarna ägare till dessa områden. Numera har flertalet av dessa vita farmare sålt sina områden till staten, som i sin tur fördelar områdena mellan jordbehövande medborgare, afrikaner. En del vita finns dock kvar. Det är dock tydligt, att den lokala befolkningen har fortsatt där den vite mannen har slutat.

Om man fortsätter vidare västerut kommer man snart in i ett tredje naturligt område: h ö g l ä n d e r n a, som ibland kallas "Kenyas vita högländ". Namnet kommer sig därav att just i dessa områden har den vita befolkningen varit mycket dominerande.

Enligt uppgift utplacerades farmarna (de vita under kolonialtiden) då de kom till landet på områden som var gränsmarker mellan två eller flere stammar som låg i krig med varandra. Stamkrig var vanliga och kunde fortgå i många år. Vissa stammar hade svurit varandra evig fiendskap. För att dämpa denna

fiendskap och hindra stammarna att direkt gränsa till varandra, gav man vissa gränsområden till vita farmare, som ville ha land. Med avseende å stamkrigen var detta ett lyckat drag. Att det i andra avseenden icke var så lyckat är också bekant. Dessa högländer, som ligger kring städerna *Nakuru* och *Kericho*, har alltjämt en del vita farmare kvar. Men också här har den lokala jordbehövande befolkningen tagit hand om markerna och odlingarna.

Inom detta område påträffas många slocknade vulkaner. Det är ett mycket vackert landskap med välformade vulkan-toppar, jättekrastrar och plataer av olika höjd och format. Storslaget! Ännu större intryck på en österbottning gör den stora dalen som korsar landet i nord-sydlig riktning. Denna dal kallas här *Rift Valley*. Det är en jättedal. Den påstås börja i *Libanon* och slutar vid floden *Zambesi* i Afrika.

Vägarna från Nairobi västerut korsar denna jättedal. En storslagen utsikt möter en då man på slingrande vägar färdas ned mot dalens botten. Samma är förhållandet då man skall upp på den motsatta sidan. Tydligen har jordskorpan sjunkit och *Rift Valley* sålunda uppstått.

Högländerna har alltid varit en stor tillgång för Kenya. De stora jordbruksområdena som här finns har producerat betydande skördar. Boskapsstammen har tack vare farmarnas trägna arbete nått en ganska hög nivå. Allt detta har gett landet det uppsving, som är känt även utanför Kenyas och Afrikas gränser.

KLIMATET

Klimatet måste vi också tala om. Det är ju för en nordbo ganska svårt att föreställa sig huru klimatet är vid ekvatorn. Nämner man Afrika går ens tankar till bastun och dessutom till en bastu som aldrig svalnar. Så föreställde jag mig Kenya förrän vi kom till landet.

Det är kanske bra att igen påminna om att förhållandena kan variera ganska mycket från en plats till en annan. Detta beror på höjd över havet, nederbörd, vindar och vegetation.

Jag skall inte bli mångordig här utan kortfattat beskriva de områden vi redan talat om: kustslätten, platån och höggländerna.

I det område som vi kallat kustslätten, och som gränsar till Indiska Oceanen, är klimatet varmt och fuktigt. Det påverkas av monsunvindarna, som under en del av året blåser mot kusten från sydost, (vrider sig sedan mot höger) och medför regn. Denna monsunvind påverkar klimatet under april-oktober. Det finns även en annan monsunvind, nordostmonsunen. Den kommer, såsom namnet säger, från en annan riktning, är torr och het, och medför ringa regn. Denna vind är förhärskande under oktober-december.

Det har sedan långt tillbaka varit en livlig handelsförbindelse mellan den arabiska världen och Afrikas kust vid Indiska Oceanen. Man visste tidigt i historien, att vissa bestämda vindar blåste i månader mot Kenyas kust. De sjöfarande handelsmännen utnyttjade denna vind och kom med sina fartyg bl a till Mombasa just under nordostmonsunens tid. Hemresan företogs då vinden blåste i andra riktningen. Man kan ännu i dag påträffa sådana arabiska handelsfartyg i Mombasas hamn. Dessa båtar kallas *dhow*.

Till följd av riklig nederbörd uppvisar kustslätten växter som behöver regn i riklig mängd. Här må nämnas kokospalmer, bananer, majs och sockérrör.

I det område som vi kallat platån är klimatet annorlunda. Landet är högre, nederbörd och vegetation en helt annan. Vissa områden mellan kusten och Nairobi är mycket torra under långa perioder av året. Värmen är inte så intensiv som vid kusten. Växter och djur är också anpassade efter klimatet. Men eftersom området är mycket stort finner man även här olikheter från en plats till en annan.

Trakterna kring Nairobi, som vi tidigare omtalat som jordbruks- och plantageområden, har mycket mera nederbörd än

vad fallet är på de vidsträckta bushområden som utbreder sig mellan huvudstaden och kusten.

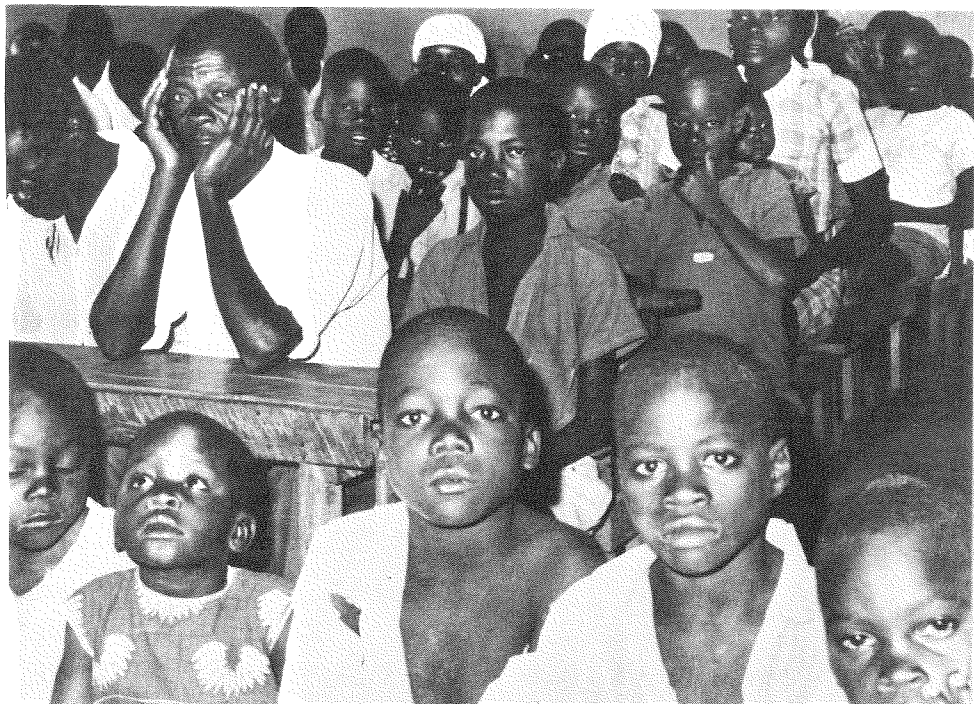
I det område som vi kallat högländerna är nederbörden riklig och ganska jämnt fördelad under året. Undantag finns och då kan man få uppleva förödande torrperioder med stora förluster för landet och dess befolkning. Det rikliga regnet och den goda jordmånen har gjort att odlingsmöjligheterna är de bästa i landet. Klimatet är mycket gott, även för européer, beroende på höjden över havet.

Det utsökta klimatet har bidragit till att just detta område är det rikast befolkade i Kenya. Här kan man på odlingarna finna nyttiga växter av olika slag såsom majs, vete, rotfrukter, potatis, bananer, ananas, kaffe, te och hirs. Man odlar också en blomma, pyrethrum, som köpes av vissa industrier för tillverkning av insektgifter. Vid kusten nära Mombasa räknar man med en medeltemperatur av ca $+27^{\circ}\text{C}$ och i trakterna kring Kericho ca $+24^{\circ}\text{C}$.

Man kan allmänt säga att landet har ett mycket gott klimat. Detta har givetvis bidragit till att den vita befolkningen under kolonialtiden utgjorde en betydande del av landets befolkning, och ännu i dag finns det gott om vita i Kenya. Det bör dock nämnas, att stora områden i norr och nordost utgörs av mycket sterila och regnfattiga områden, som närmast kan kallas ökenland. Befolkningen i dessa områden utgörs av kringströvande nomadstammar, som beroende på vattentillgång och betesmarker måste flytta från plats till plats. Till följd av det torra och mycket heta klimatet har dessa trakter icke kunnat utvecklas i nämnvärd grad.

FOLKET

Folket som bor i landet utgör en blandning av många olika stammar. De är alla afrikaner (med undantag av européerna och asiaterna), men deras härstamning är högst olika. Utseende och språk visar till vilken stam en person hör. En del

Unga kenyaner

av dessa stammar har vandrat söderut från trakterna av nuvarande Sudan och södra Egypten. Andra åter har kommit från söder och sydväst till de nuvarande länderna i Ostafrika (Kenya, Tanzania och Uganda).

En stor grupp utgörs av de sk bantu-stammarna, t ex *kikuyu*, *kisii*, *baluhya* och *watende*. En annan grupp upptar *luo*, *acholi*, *baganda* m fl. Dessa sistnämnda hör till niloterna, stammarna eller folken från Nilen. En tredje grupp kallas hamiter. Dessa huvudgrupper skiljer sig från varandra både till utseende, storlek, lynne, levnadssätt, språk och sätt att söka sin utkomst för dagen. Dessa stammar har alltså svårt att godta blandäktenskap och att underordna sig ledare från en annan stam.

Man bör också minnas att i Kenya bor ett stort antal araber, vars förfäder kom till kustslätten för flera århundraden sedan. De var handelsmän som besökte kusten och orterna där.

*Ruiner
från Gedi*

Man hade livlig kontakt med inlandet just över dessa handelsplatser. Vissa av handelsmännen slog sig ned för gott i det nya landet. Ännu i dag kan man studera gamla ruinstäder från 1000-talet eller tidigare.

En sådan plats, som i dag har blivit en modern turistort, är *Malindi*, drygt 100 km norr om Mombasa. I närheten av Malindi finns en hel del ruiner från en gammal bosättning. Av hus som byggts av korallblock finns rester kvar. Platsen heter *Gedi*.

Araberna handlade med bl a slavar och elfenben. Slavarna var ofta krigsbyte som den segrande stammen tagit från den förlorande parten. De avyttrades bl a till slavuppköpare som var anställda av de arabiska köpmännen.

Utom araberna bör vi också nämna indierna eller, som man här kallar dem, asiaterna, vilka under kolonialtiden till antalet kom näst efter afrikanerna. Dessa indier hade — isynnerhet under kolonialtidens första tider — invandrat från Indien. Det var fråga om dels yrkesfolk, dels ordinär arbetskraft.

Det var isynnerhet det vid tiden för sekelskiftet mångomtalade järnvägsbygget Mombasa—Kisumu som föranledde denna invandring. Tydligt skedde detta på engelsmännens uppmaning. Man var i behov av arbetsfolk för olika uppgifter. Från Indien hade engelsmännen erfarenheter och kunde styra invandringen efter eget önskemål. Indien lydde ju på den tiden under England. Dessa indier har gjort betydande insatser för den kenyanska nationen och gör det alltjämt.

Den vita befolkningen har redan omtalats i annat sammanhang. Vi kan endast summera: Kenya har en brokig befolkning, en blandning av flere raser och många olika stammar. Efter landets självständighet, *Uhuru*, 1963 har man strävat till att ena dessa stammar till ett folk, en nation, och talar därför om afrikaner eller kenyaner.

Sammanhållningen är väl inte alltid så stark, och ibland kan stamkänslor och gammalt kiv diktera beslut och handlingar, men i allmänhet kan man säga att president *Mzee Jomo Kenyatta* har gjort väl ifrån sig såsom en enande och ledande statsman i ett ungt land och en ung nation.

Andra brevet

LANDETS SPRÅK

I hemlandet har vi två språk och klagar ofta över det förhållandet. I Kenya har man långt flere språk. Sedan kolonialtiden har engelskan varit det officiella språket. I vissa fall använde man sig samtidigt av kiswahili, som ju i de flesta fall ligger bättre till för afrikanen än engelskan.

Sedan landets självständighet 1963 har engelska och kiswahili betraktats som landets officiella språk. Detta är ännu fattbart också för oss från Europa, men lägger vi därtill alla de olika stamspråk som talas i Kenya blir vi minst sagt omtumlade. Nu är det visserligen så, att de med varandra besläktade stammarnas språk påminner om varandra, t ex bantu-stammarnas språk eller de nilotiska stammarnas språk. Språken är inom dylika grupper besläktade med varandra och kan därför ganska lätt inläras av andra stammar i samma grupp. Dessa många språk, flera dussin, gör att kontakten stammarna emellan inte är så lätt. Det är tydligen så att dessa stammar har levat mycket isolerade från varandra och därigenom kunnat bevara sitt språk såsom de har gjort. Vad bantu-folken beträffar ligger kiswahili väl till för dem. Kiswahili används därför ganska mycket just stammarna emellan. Man kan särskilt notera detta på de större marknadsplatserna där flera stammar möts. Likaså har man isynnerhet på senaste tid börjat använda kiswahili i affärlivet och i någon mån i skolorna. Tv har engelskan varit skolspråket och så kommer det säkert att förbli för lång tid framåt. Kiswahilin har inte tillräckligt med ord för många ämnen som i dag står på läroplanen. Vi kan nämna fysik, kemi och andra liknande ämnen. Måhända skall man i framtiden få fram ett språk som fyller

de krav man måste ställa på ett skolspråk. Nu använder man sig av stamspråket (ibland uppblandat med kiswahili eller engelska) på de lägre klasserna i folkskolan. Från fjärde eller femte klassen övergår man till engelska och har kiswahili som andra språk. Det finns också skolformer där man börjar med engelska omedelbart från första klass i folkskolan. I alla andra skolformer efter folkskolan är engelskan undervisningsspråket.

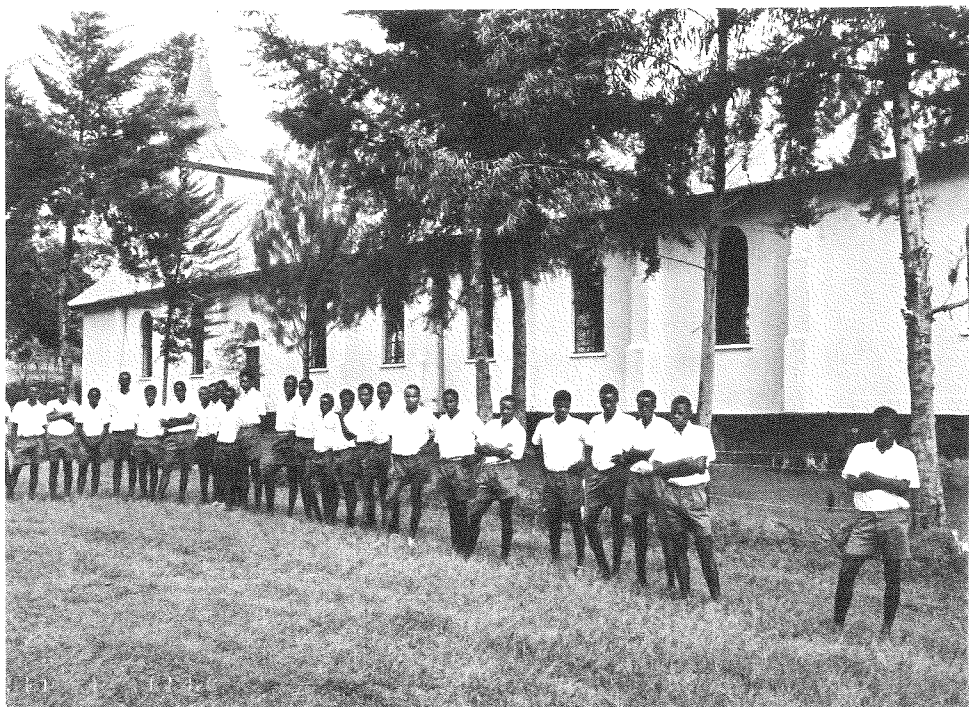
Allt detta gör, att engelskan fått en säker plats i samhället. De skolgångna finner det lättast och mest naturligt att uttrycka sig på det språk de mest använt under sin skoltid. Den som vill komma i kontakt med befolkningen på bästa sätt borde kunna engelska, kiswahili samt det stamspråk som talas på den ort man arbetar och bor.

SKOLVÄSENDET

Skolväsendet kan kanske nämnas i detta sammanhang. Det är uppenbart att missionerna har varit de ledande inom detta område. Redan vid slutet av förra århundradet, då de första missionärerna kom till landet, började man försöka lära de infödda man kom i kontakt med att läsa. Allteftersom missionsarbetet slog rot och nya stationer uppfördes utvecklades skolklasserna.

Under kolonialtiden stod det från början klart för de regerande att om man ville räkna med den lokala befolkningens insats i samhällsbyggandet måste skolväsendet utvecklas. Detta ledde till att nya skolor öppnades såväl ute på landsbygden som i städerna. Landets myndigheter och missionernas ledningar samarbetade i detta avseende och ett icke föraktligt skolsystem kunde uppbyggas. Det var i första hand folkskolor som byggdes, senare kom läroverken in i bilden.

Det kan vara på sin plats att här påminna om, att en skola på den afrikanska landsbygden är något annorlunda byggd och planerad än motsvarande inrättning i hemlandet. Vanligt-

Läroverkselever framför en av de lutherska kyrkorna i Kenya.

vis är skolan byggd på samma sätt som hyddan, det vill säga av stockar, slänor och jord. Icke sällan har skolan i byn grästak, men många skolor har dock plåttak, som under senare år fått ersätta grästaket. Skolan består av många klassrum beroende på hur många klasser man har. Det är ofta så att skolan utbyggs i enlighet med behovet. Många faktorer inverkar på detta.

Barn finns det i allmänhet gott om, men eftersom skolundervisningen icke är obligatorisk, är det långt ifrån alla barn i byn som går i skola. Dessutom måste man betala skolavgift terminsvis. Avgiften är inte hög enligt våra mått, men för afrikanerna kan det vara svårt att få ihop de pengar som behövs, isynnerhet om man har många barn i skolåldern. Fullständig folkskola är nu sjuårig, men om elever saknas i en klass kan just den klassen indras på obestämd tid.

Lärarna är anställda av staten och betalas av den. Skolan, lärarhyddorna, toaletterna och annat dylikt skall uppföras

av den lokala befolkningen. Likaså skall underhållet av skolorna och lärarhyddorna skötas av den lokala befolkningen.

Skolåret börjar de första dagarna i januari och indelas i tre lika långa terminer. Mellan terminerna hålls ca en månad långa lov.

Jag nämnde redan att det finns läroverk (efter engelskt mönster) där eleven kan fortsätta i den händelse folkskolan har klarats enligt bestämda för hela landet enhetliga prov. Vad som saknas är yrkesskolor. Nu kämpar man för att komma in vid läroverk för att sedan notera att det inte finns arbetsplatser. Ett mindre antal kommer ju också in vid universitet. Det stora flertalet saknar dock arbetsmöjligheter och går arbetslösa.

LANDETS ARMÉ

Under kolonialtiden var det den styrande makten som skötte om landets försvar. Även om ledningen och delar av manskapet utgjordes av vita rekryterade man folk också från den lokala befolkningen. Detta skedde icke minst under andra världskriget. Man påträffar i dag som är många krigsveteraner från andra världskriget som kämpade på engelsmännens sida bl a i norra Afrika.

Det självständiga Kenya har ställt upp en egen armé. Det är inte fråga om allmän värnplikt utan man annonserar efter unga män som vill ta värvning. Träningen av dessa trupper sker på olika platser i landet, och officerarna sänds ibland på specialutbildning till England eller andra länder. Landet har haft fred och lugn sedan självständigheten. Någon yttre eller inre fiende har inte uppenbarat sig vilket givetvis verkat befämjande på uppbyggandet av trupperna, som sålunda har kunnat utbildas i lugna förhållanden.

Till armén hör också flygvapnet och kustförsvaret vid Indiska Oceanen. Intensiv pilotträning för flygvapnet pågår, likaså träningen av befäl för flottan.

LANDETS ADMINISTRATION

Landet indelas i provinser, distrikt, kommuner och byar. Både provinsen och distriktet har en högsta ledare samt dessutom olika slag av kommittéer för olika verksamheter.

Det är mycket vanligt att man säger från vilken kommun man kommer, ibland också distriktet. Det är tydligen så att kommunerna är mycket stora och folkrika. Kommunen är dessutom uppdelad i mindre enheter efter de större byarna.

Det administrativa system man alltså har baserar sig på det system kolonialmakten införde. Det påminner något om våra förhållanden i hemlandet, men uppvisar samtidigt betydande olikheter. Måhända har man också lånat vissa delar från det gamla afrikanska samhället?

Landet styrs ju av en president, Mzee Jomo Kenyatta, som gjort sig känd långt utanför Kenyas gränser såsom en sansad och skicklig statsman. Landets enda parti KANU (Kenya African National Union) är känt redan från tiden för självständigheten. Från detta parti väljs riksdagsmännen och alla ministrar som bildar regering.

STÖRRE STÄDER

Städerna i Kenya är av olika ålder och storlek. En av de äldsta städerna är Mombasa, som för tusen år tillbaka tillsammans med nu icke aktiva orter var handelsplats för araber och andra handelsfolk som gjorde strandhugg på den afrikanska kusten.

Man kan just i Mombasa studera huru staden har utvecklats under århundradenas lopp. Tar man en promenad i den så kallade "gamla stan" kan man i tankarna lätt förflytta sig långt tillbaka i tiden. De trånga gatorna med många svängar, de gamla husen med fönster och dörrar från flydda tider, ja, doften som möter en bidrar till att man upplever de gamla tiderna pånytt.

Nairobi är en modern stad.

De nyare delarna av Mombasa för ens tankar till Europa. Stora breda gator, höga hus, butiker med dyrbara varor och annat därtill, icke minst det europeiska inslaget i gatubilden, turister och andra, bidrar till att man kan känna sig förflyttad till någon hamnstad i Europa.

Landets huvudstad, Nairobi, är en nyare stad, som har litet eller intet att uppvisa av gammalt. Nairobi är dock de fina esplanadernas, parkernas och affärernas stad. Ja, även ämbetsverkens byggnader, parlamentsbyggnaden, presidentens *office* och andra liknande byggnader har påkostats ordentligt. Utanför staden ligger det stora flygfältet *Embakazi*, som är en betydande knutpunkt för all flygtrafik på Ost-Afrika. Det vita inslaget i gatubilden i Nairobi är påfallande stort. En betydande del av de vita är givetvis turister, men också bofasta tjänstemän är många i Nairobi. I affärerna kan man köpa det mesta man vill ha, men priserna kan vara ganska höga

ibland. Ett besök i landets huvudstad är inte en bortkastad resa, isynnerhet inte om man anslår en eftermiddag för den trevliga naturparken alldeles vid stadsgränsen.

Bland städerna kan man ännu nämna Nakuru, som ligger i det stora farmarområdet mellan Nairobi och Viktoriasjön. Den har typiska europeiska drag och har en gång haft en betydande vit befolkning.

En annan stad som är värd ett besök är *Kisumu* vid Viktoriasjöns strand strax söder om ekvatorlinjen. Den är betydande såsom handelscentrum med både järnväg, hamn och flygplats. Den är mycket vackert planerad, har dessutom ett vackert läge vid sjön och talrika planteringar. Det man närmast kunde klaga på är en tryckande värme. Höga berg omger staden på tre sidor, varför den svalkande vinden ofta lyser med sin frånvaro. En trevlig stad!

Vi kan också nämna *Kitale* i det nordliga farmarområdet, en betydande stad med goda och välförsedda affärer.

Det finns många andra städer i landet. De flesta är dock små och obetydliga. Men även de mindre orterna kan ha sin tjusning och ett besök även på en mindre plats kan ha sin betydelse.

Tredje brevet

Då jag nu har talat om landet, huru det ser ut, huru temperaturen är olika från en plats till en annan, och huru växtligheten är av mycket olika slag beroende på var man färdas, är det säkert på sin plats att vi något närmare bekantar oss med människorna i landet.

Vi nämnde i det föregående att många olika stammar och även olika raser bor i Kenya. Deras sätt att bygga och bo är dock ganska lika och vi skall därför tala litet om just denna sak.

HURU MAN BYGGER OCH BOR I KENYA.

Givetvis skiljer sig livsföring, bebyggelse, seder och bruk från en plats till en annan, från en stam till en annan. Det oaktat kan man utan att förbise fakta peka på vissa drag och tillvägagångssätt som för landets befolkning är gemensamma. Måhända skall en kort presentation av dessa sistnämnda ge läsaren en bild av huru man bygger och bor i Kenya.

Högländerna i västra Kenya är de tätast befolkade områdena i landet. Som vi redan tidigare hört är klimatet och nederbörden mycket viktiga faktorer för skapande av goda levnadsbetingelser för människorna. Här har man funnit goda marker med tillräckligt regn, och höglandsluften är den bästa tänkbara för den på fälten arbetande befolkningen. Också de centrala delarna av landet är tätt befolkade, då däremot stora områden mellan Nairobi och kusten är obefolkade. Likaså är folktätheten i norr mycket ringa. Det är givetvis de yttre förhållandena som bestämmer detta.

Man har sedan gammalt byggt sina hyddor ganska god-

tyckligt. Detta gäller både plats och byggnadssätt. Vanligtvis byggde man på ett lämpligt landområde som redan var i släktens ägo eller som från tidpunkten för byggandet kunde räknas såsom släktens mark.

Det behöver kanske påpekas att man först på den senaste tiden har börjat kartlägga markerna. Denna nutida kartläggning har föregåtts av lokala byäldstes landmätningar.

Man byggde sin hydda av trä, jord och gräs. Om man var bofast kunde hyddan göras stark och hållbar för många år framåt. (Ex kisii-folket, en grannstam till luo-folket.) Var man däremot huvudsakligast hänvisad till boskapshjordarna, som man följde från betesmark till betesmark, byggdes hyddan mycket enkel. Den måste ju överges då boskapen sökte sig nya betesmarker. (Ex luo-stammen i västra Kenya.)

I dag är man bofast. Masai-stammen utgör dock ett undantag. Som bofast har man också kommit fram till en god standard på hyddorna. Man bygger sin hydda för lång tid framåt, ja, för livet. Därför gör man det bästa möjliga.

HURU BYGGER MAN?

Man markerar först väggarnas plats på en för hyddan lämplig tomt, som bör vara jämn och torr och för övrigt ha ett gott läge.

Tidigare byggdes alla hyddor cirkelformiga. Senare och i våra dagar gör man hyddan nästan undantagslöst kvadratformig.

Sedan väggarnas plats markerats börjar man gräva gropar i marken i linje med de blivande väggarna. Avstånden mellan groparna varierar. Det rör sig dock om 50–100 cm, vanligen närmare 50 än 100. Groparna grävs ca en halv meter djupa och i dem skall sedan placeras stående stockar av 5–6 tums grovlek. Stockarna kan vara 2–2,5 meter långa. Dessa stockar utgör stommen i väggen. Dörröppningen lämnas fri, likaså en

öppning för någon mindre lucka i väggen. Stockarna sammanbinds upptill med en liggande slana som går utefter varje vägg. Väggarna sammanbinds i knutarna. Slanan gör väggen stabil och fast om arbetet utförs ordentligt. Stolparna fästes i marken så, att jord packas hårt kring dem.

Om hyddan är stor indelas den i två eller flere rum. Är den liten består den av ett enda rum. Kanske finner man en liten avbalkning för sovplatsen. Om hyddan indelas i flere rum görs mellanväggarna på samma sätt som ytterväggarna. I mellanväggarna kan man dock använda klenare virke än i ytterväggarna.

När stockarna är på plats och sammanbundna upptill kommer man till följande skede i byggandet. Man börjar nu med taket, som får något olika utformning beroende på om hyddans grundplan är runt eller kvadratisk. Taket blir konformigt på en hydda med cirkulärt plan och pyramidformigt på en hydda med kvadratformigt plan. Principen för takkonstruktionen är dock densamma i båda fallen.

Taket konstrueras av långa slanor som sammanbinds i "konens" eller "pyramidens" topp allt efter behov. Dessa slanor ligger ganska nära intill varandra och förenas sinsemellan med ca 1 tum tjocka, långa och böjliga trädgrenar eller unga stammar. Dessa placeras på de tidigare nämnda slanorna så, att de bildar ett nätverk. De olika delarna surras med bark eller sisalsnören, så att det blir ett stadigt underlag för själva grästaket. Gräset som skall täcka taket kan ha olika längd, beroende på åldern och huru man kapat det. Det är alltid fråga om ett visst slag av gräs som används för taktäckning. Vanligtvis rör det sig om längder omkring en meter.

Gräset placeras på taket på liknande sätt som vi i hemlandet förr i tiden förfärdigade halmtak. Gräset binds dock vid underlaget. Det tar lång tid att göra ett bra grästak, och dessutom fordras det en viss skicklighet.

Slarvigt gjorda tak håller inte länge. Solen, regnet och vindarna, isynnerhet de så ofta återkommande virvelvindarna, frestar på taket. Är det illa påsatt är man snart utan tak över huvudet.

I skrivande stund ser jag en man sitta på taket till ett av

Typiska luohyddor.

lärarnas hus på intilliggande skoltomt. Han lägger nytt tak på hyddan. Ett bra grästak kan hålla mot väder och vind i många år. Man har nämnt tider som 15–20 år. Taket är ofta utbyggt långt över hyddans väggar för att hindra regnet att förstöra jordväggarna.

Då taket är färdigt kommer man in i ett tredje skede i byggandet: man fortsätter med väggarna. De stockar, som nu utgör stommen i väggarna och som bär upp taket, förses med trädgrenar eller unga stammar på samma sätt som man förfor med taket. Man placerar dessa grenar såväl på insidan som på utsidan. Avståndet mellan grenarna kan vara 20 cm. Detta är åter ett tidsödande arbete. Vanligtvis surrar man fast grenarna vid stockarna så stabilt och kraftigt som möjligt, men ibland har man tillgång till spik, och då går det fortare.

Då detta är gjort kommer man fram till den sista fasen i väggybyggandet. En lämplig plats i närheten av hyddan röjes

Många mindre bykyrkor är byggda på samma sätt som hyddorna.

och gräsroten hackas bort. Ren jord blottas och luckras. Här-
efter hålls vatten på den uppluckrade jorden och en seg bland-
ning av jord och vatten åstadkommes då blandningen bear-
betas. Man tar sedan lämpliga bitar av denna massa och pressar
in dem i väggen. Det är ett drygt arbete att fylla väggen på
detta sätt, och därför är man många som arbetar tillsammans
just med dethär arbetet. Ibland utför man det i etapper. Man
fyller delvis väggen, och efter någon dag då det undre lagret har
torkat fortsätter man med arbetet.

Väggarna bestryks slutligen med en liknande massa, ofta
av annan färg, beroende på vilken jordart man använt. Man
kan också på detta sistnämnda sätt vackert dekorera eller
mönstra väggen.

När väggarna är färdiga syns knappast något av stockarna
eller det övriga träverket i väggen. Golvet tillstampas och kan
slutligen, liksom också väggarna ibland, bestrykas med en

blandning av vatten, kogödsel och jord. När denna sista strykning på jordgolvet har torkat är hyddan färdig.

Fönsterluckor och dörr tillverkas i dag av timmer. Man använder vanligen bräder av något slag. Förr fick man söka sig andra material. Då flätade man ofta hyddans dörr av mjuka stammar eller rötter. Den kunde bli mycket stark och hållbar.

Jag har här ingående berättat om huru man bygger en hydda. Det är inte så lätt för en nordbo att tänka sig in i detta sätt att bygga och bo. Men för att något förstå afrikanens levnadsvillkor är det nödvändigt att vi förstår och känner till vilka problem man har med bland annat bostaden.

Till det afrikanska hemmet hör alltid en grupp av hyddor. Ofta är de samlade i en klunga, omgärdade av höga häckar och ogenomträngliga buskar med taggar av värsta slag. Man är därför ganska bra skyddad inom området.

Av olika omständigheter behöver man flere hyddor. Här må nämnas som exempel: en större hydda för gäster, familje- och klansammankomster, en hydda för mannen, en hydda för hustrun och de små barnen, (har en man flere hustrur blir hyddorna också flere). Dessutom behöver man kök, förråds- hus och annat.

Hyddorna är olika vad storleken beträffar. Gäster bjuds till den största och finaste hyddan. Numera har man också plåttak på hyddorna. Åtminstone den största och bästa hyddan försöker man få plåttak på. Plåten är givetvis mycket dyrare än gräset, men den är ju hållbarare och dessutom räknas det som bevis på god ekonomi om man har någon av hyddorna försedd med plåttak.

En annan sak som hör samman med hyddorna är inhägnaden för boskapen. Natten för med sig många faror. Vilda djur, kotjuvar och andra faror hotar icke minst boskapen under nattens mörker. Då man dessutom värderar det mesta i kor, är det naturligt att man slår vakt om boskapen och försöker skydda den på bästa sätt. En särskild inhägnad, en liten hage kunde man säga, byggs intill eller i anslutning till någon av hyddorna. På detta sätt kan man bättre skydda sig mot tju-

varna, som på ett ofattbart sätt mycket väl kan komma genom stängda portar och taggiga häckar under sina räder.

Trots alla försiktighetsåtgärder och många knep, kommer tjjuvar nattetid och lyckas stjäla kor. Huru det är möjligt är en gåta för oss icke till skräet hörande.

Afrikanens hem är sällan eller aldrig liktydigt med en hydda eller ett hus. Hemmet är en samling av hyddor, egna eller den närmaste släktens. Man tänker och talar om familj och släkt i mycket vidsträckt bemärkelse, så också om hemmet, markerna och boskapen.

Det tar lång tid för en europé att lära sig detta sätt att tänka och se på familj och släkt. Den verkliga känslan för dessa ting får man väl aldrig till fullo in i medvetandet, men något lär man sig om man lever i deras samhälle.

När man från Europa kommer till Afrika är det en ny värld som möter en. Likaså är skillnaden mycket stor mellan vår syn på hem och familj och afrikanens syn på det han kallar hem och familj.

Många intressanta synpunkter kunde här nämnas, men det skulle föra för långt att gå in på dessa frågor. För missionären är det nödvändigt att något känna till de olika föreställningar man har om det ena och det andra.

Fjärde brevet

Jag hoppas att du har fått en liten föreställning om huru man bygger och bor i det afrikanska samhället. Mycket har jag förbigått som du säkert ville höra mera om, men jag hoppas att vi i ett senare brev skall kunna återkomma till åtminstone någon av de många frågor du har.

Nu tänkte jag tala litet om huru man får sitt dagliga bröd. Det är ju en viktig sak och av avgörande betydelse att man har sin utkomst tryggad. Om icke så är fallet, hotas ju samhället av undergång. Huru förhåller det sig då här i Kenya?

HURU FÅR MAN SIN UTKOMST?

I det gamla samhället var man helt och hållet hänvisad till vad man själv kunde uppbringa till dagligt bröd. Det var dels boskapen, dels åkertäppan som gav ingredienserna till brödet för dagen. Från boskapen fick man mjölk, kött och blod. Av skinnet kunde man få nödiga kläder, en sak som ju dock var ganska ovidkommande i det varma klimatet. Man använde också skinn för att tillverka sköldar och trummor, vilka är mycket viktiga ting i det dagliga livet. Först senare kunde man med någon framgång bruka jorden och därifrån få hirs, majs, grönsaker och frukter.

Man var dock alltid hänvisad till vad man själv kunde producera. Detta har fortgått intill vår tid. Vi är nu mitt inne i en brytningstid. Landets befolkning är över 10 miljoner människor. Det betyder bl a att den brukbara jorden, isynnerhet i högländerna i västra Kenya, inte räcker till för alla. Betes-

marker för boskapen finns inte mera att tillgå. Man blir därför tvungen att söka nya vägar för sin utkomst.

Tätorterna, isynnerhet städerna, blir invaderade av jord- och arbetslösa ungdomar. Man hoppas på arbetsmöjligheter vid de få industrier landet har, men icke sällan resulterar sådant sökande i lösdriveri i staden. Staden har inte det man söker, och slutligen har man varken mat eller bostad, inte ens pengar för hemresan.

Man ser tillbaka på den tid då det fanns gott om marker, då förfäderna fritt och efter behag kunde slå sig ned litet var de ville, då maten för dagen icke utgjorde något problem, då familjen kunde bygga och bo tillsammans.

Man glömmer så lätt svårigheterna. Huru ofta stod man inte då rädlös inför härjande sjukdomar? Det fanns icke kliniker eller sjukhus på den "gamla goda tiden". Barndödligheten var stor. Epidemier kom och gick. Döden följde i deras spår. Skolor fanns inte.

Efter landets självständighet (1963) har man försökt upplysa befolkningen om vilka möjligheter den har till utkomst, även om det egna jordområdet icke räcker till för alla söner i familjen. Huvuddelen av landets befolkning lever av vad jorden ger, men fler och fler måste få nya utkomstmöjligheter. Landets befolkning ökar snabbt, och jorden är redan styckad i alltför små lotter. Man rekommenderar givetvis skolutbildning av olika slag för olika yrken. Man uppmanar också de unga att söka sig till affärsområdet, fiske och småindustri av olika slag. Allt detta som för oss ter sig naturligt och självklart är dock för många afrikaner ett stort steg in i det okända.

Jag nämnde tidigare att vi nu upplever en brytningstid. Detta kommer säkert att utplåna det gamla afrikanska samhället ganska fullständigt. Det är en svår tid.

Just därför behöver människorna stöd och hjälp. Denna hjälp kan vara av olika slag. Sådant hjälp kan delvis uppbringas inom landets gränser, men i vissa fall måste den sökas i andra länder, som kanske gjort liknande erfarenheter långt tidigare.

All hjälp, om den sedan kommer från eget land eller från andra länder, måste ha karaktären av "hjälp till självhjälp".

Även om problemen är många, kan man dock påstå att gemene man inte direkt lider nöd, men han saknar det mesta av vad vi anser hör till "dagligt bröd".

Genom upplysning och undervisning, information och handledning kan inkomsten höjas och landet i sin helhet få en betydligt bättre ekonomi än vad fallet är i dag.

Det som här har nämnts om Kenya gäller även för många andra stater i Afrika.

FAMILJEN

Man kan aldrig rätt förstå det afrikanska samhället eller afrikanen själv om man inte sätter sig in i det mycket invecklade familjesystemet. Vad vi i hemlandet menar med familj och släkt är något helt annat än vad man menar med samma uttryck i Kenya. Säkert har vi haft liknande familjeband och liknande föreställningar beträffande slakten, men det är långt tillbaka i tiden och vi har i nutid förlorat känslan och förståelsen för denna sak.

Jag har tidigare nämnt att ordet familj i afrikanskt språkbruk täcker mycket mera än vad vi är vana att förstå med just detta ord. Familjen är inte enbart man, hustru och barn utan den omfattar även mannens bröder och deras familjer, samt sönerns familjer. Att man dessutom betraktar kusinerna som bröder och farbröderna som far förenklar inte saken för en nordbo. Då familjerna i regel är mycket barnrika blir också slakten/familjen mycket stor. Denna storfamilj är sammansatt efter bestämda ordningar och mönster, ett system som har utformats under århundradenas lopp.

De olika förhållanden som stammen genomlevt återspeglas givetvis i ordningen inom familjen. Ett system, som var mest lämpligt under en lång period av vandring från plats till plats, har kanske ersatts av ett annat system då stammen blev bofast på en ort. Nya förflyttningar, krig och grannstammars förehavanden satte spår i ordningen inom familjen.

Det man i dag har kvar är en blandning av gammalt och nytt. Givetvis pågår även i dag en förvandling av familjesystemet. Den nya tiden spränger mycket av det gamla, och sådant har icke enbart fördelar med sig. Storfamiljen medför många fördelar, men också olägenheter.

Alla beslut görs samfällt. De äldste i familjen sammankommer och fattar nödiga beslut. Detta betyder bl a att de yngre familjemedlemmarna har små möjligheter att direkt påverka besluten. Icke sällan följer man gammal uppfattning om saker och ting. Detta kan ha fördelar med sig, men svagheten ligger väl däri, att man är ytterst försiktig med nya metoder och moderna tillvägagångssätt.

Man kan också påvisa tydliga fördelar med detta system. Alla har ansvar för varandra. Går det en familjemedlem illa betraktas detta som en hela familjens angelägenhet. Framgång för en enskild, räknas hela familjen till godo. Är någon sjuk skall familjen se till att han får nödig hjälp. Alla är skyldiga att bidra till eventuella kostnader en familjemedlems skolgång, resor eller sjukdomar förorsakar. Erhåller en familjemedlem regelbunden inkomst – det är då isynnerhet fråga om pengar – bör även denna inkomst komma familjen till godo.

En annan sida av denna form av demokrati kommer till uttryck i samband med giftermål. Sönernas äktenskap är ingalunda några privata affärer, utan bör handläggas av familjens ledning. Många orsaker motiverar ett dylikt förfaringsätt. Dels kommer ju den blivande sonhustrun att bli familjemedlem, dels kommer man i ett nytt förhållande till den familj eller klan hon representerar. Hon kommer ju dessutom att bli mor till nya familjemedlemmar och kommer därigenom att direkt påverka familjens framtid. Allt detta och mera därtill är motiv nog för att giftermål bör behandlas kollektivt och med stor omsorg.

En betydande summa pengar eller ett visst antal kor skall erläggas såsom brudpris för den unga hustrun.

I samband med giftermål kan vi kanske säga något om månggiftet, som förekommer ganska allmänt. Det är mycket vanligt att en man har fler än en hustru. Landets myndigheter har

ingenting att invända mot ett dylikt förfarande och seden är givetvis mycket gammal.

För oss nordbor är detta mycket främmande och vi har ganska små möjligheter att förstå afrikanens syn på ett dylikt äktenskap. Den kristna missionen har givetvis tagit avstånd från varje slag av månggifte. Rent praktiskt leder månggifte till stridigheter hustrurna emellan. Den första hustrun har dock en särställning och är den ledande bland mannens hustrur.

Det afrikanska familjesystemet är mycket invecklat, men det är nödvändigt för t ex missionären att känna till huru man lever sitt liv i det samhälle, som på många sätt skiljer sig från vad vi i hemlandet är vana vid.

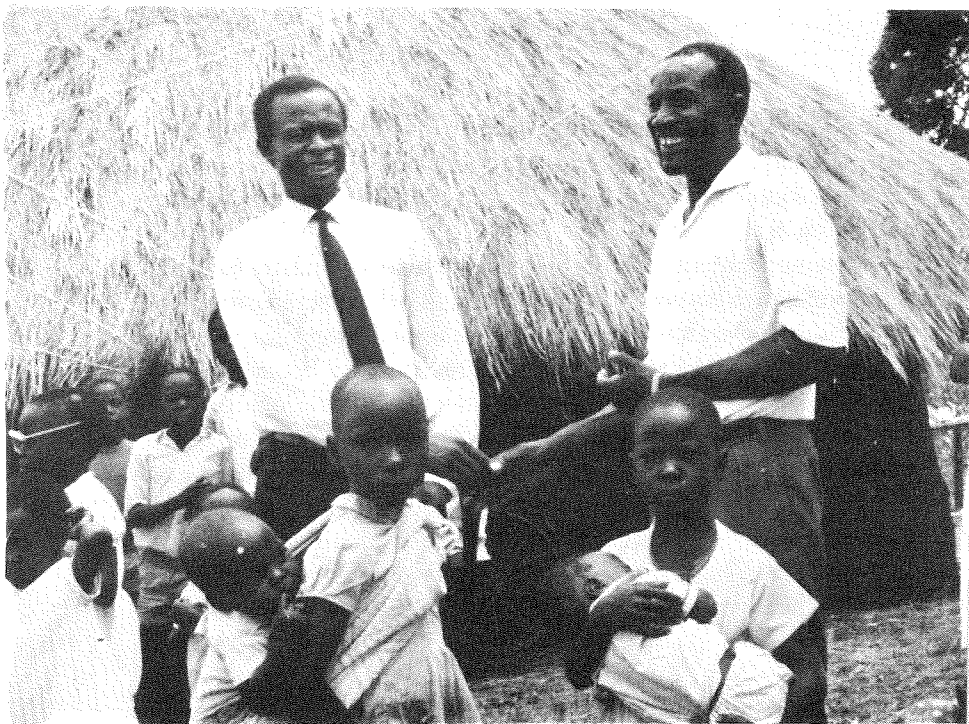
BARNET I DEN AFRIKANSKA FAMILJEN

Det har sedan gammalt räknats som en särskild välsignelse att ha många barn. En man som har få barn ansågs ha kommit i onåd hos den högre makt, som styr händelsernas gång.

I dag som är följer man inom familjen med stort intresse familjens tillväxt just i detta avseende. Ju flera barn man har desto större välsignelse. Barndödligheten har alltid varit stor, isynnerhet den tiden då kliniker, BB och liknande former av hälso- och sjukvård var obefintliga. Även i dag träffar man på kvinnor, som fött tio barn och kanske ett eller två av dem är i livet. Detta förhållande bidrog till att barnens antal borde vara högsta möjliga, då man ju visste att bortfallet skulle bli stort. Flertalet skulle dö som barn. (Måhända har också denna omständighet bidragit till systemet med månggifte.)

En annan sak som krävde mycket folk var de ständigt återkommande stamkrigen. Också konflikter klaner och familjer emellan förutsatte att man hade folk att ställa upp då det kom till direkta strider. För striderna behövde man folk, isynnerhet män, varför man också har betraktat sönerna som en särskilt stor välsignelse.

Vi nämnde att barndödligheten har varit stor, och alltså är stor, men den moderna sjukvården har effektivt motarbetat

Barnen hör alltid till bilden.

den. Orsaken till barndödligheten är bl a epidemiska och andra sjukdomar av olika slag, men icke sällan dör barnen av att modern saknar kunskap om huru barnet skall skötas. Man förstod knappast något av detta orsakssammanhang i den gamla tiden, ja, inte ens i dag. Man menade fastmer att sjukdom och död förorsakades av andars och onda makters spel med ett litet människobarn. Detta ledde till att man redan vid barnets födelse vidtog mått och steg, så att man på bästa sätt skulle kunna skydda barnet mot dessa makters listiga angrepp. Det är därför icke tillåtet att öppet säga huruvida barnet som fötts är en gosse eller en flicka! Ibland talar man om att modern "hjälp sig själv" då hon föder barn. Allt detta och mycket annat därtill för att vilseleda andarna.

Det råder en klar och bestämd ordning mellan barnen i familjen. Flickorna har givetvis en underordnad ställning i förhållande till pojkarna. Pojkarna har ställning och makt i för-

hållande till varandra allt efter ålder och släktskap. Den äldsta sonen bestämmer över alla andra bröder och en yngre son kan aldrig bestämma över en äldre. Detta förhållande följes allttjämt i dag som är.

Gentemot fadern och andra äldre personer måste barnen visa lydnad och respekt. Ovilja till lydnad och bristande respekt för de äldre bestraffas från tidiga barnaår med kroppslig aga.

Barnen får också tidigt börja utföra sysslor i hemmet eller inom familjen. En vanlig uppgift är att valla kor, får och getter. Det är också självskrivet att de äldre syskonen sköter sina småsyskon.

Modern, som förövrigt har ansvaret för barnens fostran, har många sysslor att uträtta. Hon skall bruka åkern, sköta hemmet, laga mat, hämta ved och vatten och mycket annat därtill. Modern behöver därför all den hjälp hon kan få från de äldre barnen om hon skall klara av alla de uppgifter hon har fått på sin lott.

Det tog länge innan man började förstå nyttan av att ha barnen i skolan. Ännu i dag är det många fäder, som bestämt motsätter sig något slag av skolning för barnen i hemmet.

I den gamla tiden fanns det ingen skola, men med missionerna kom skolorna till landet och barnen kallades till undervisning. Längre tog det innan man insåg nyttan av en skola i byn. Ännu går många barn utan undervisning. Många olika orsaker bidrar till detta förhållande. Huvudorsaken är kanske den, att man inte förstår betydelsen av att få skolundervisning. Har jag och mina förfäder klarat livet utan skola så skall väl också mina barn klara sig, menar man! Trots många bekymmer är dock barnet alltid välkommet i den afrikanska familjen, och många barn innebär lycka och rikedom.

ÄKTENSKAPET I DET AFRIKANSKA SAMHÄLLET

Jag nämnde med några ord giftermålet inom familjen i det föregående men anser att det är på sin plats att återkomma till äktenskapet.

Det afrikanska samhällets grund är familjen. Samma är ju förhållandet i västerlandet. Undermineras denna grund, familjen, har man därmed påbörjat ett effektivt raseringsarbete, och slutresultatet, ett samhälle i upplösning, låter inte vänta på sig.

Familjen och samhället i upplösning har man alltid fruktat och motarbetat i Afrika. Familjen betyder fortbestånd, framgång, då familjen splittrad och upplöst betyder samhällsupplösning och undergång. Detta har sedan gammalt varit klart för afrikanen och man har därför slagit vakt om familjen och äktenskapet. Detta har bidragit till att just äktenskapet har fått en avgörande betydelse i kampen för stammens, klanens och familjens fortbestånd.

Äktenskap ingås på något olika sätt beroende på stammens seder och bruk. Det mesta är dock gemensamt för de flesta stammar.

Jag nämnde tidigare att ingående av äktenskap icke är någon enskild familjemedlems angelägenhet utan att hela familjen är engagerad i denna sak. Det betyder att sonen som skall gifta sig får sin sak ordnad genom "ombud". Dessa ombud, bestående av några personer, besöker då i första hand den tilltänkta sonhustruns fader och de egentliga förhandlingarna kan börja.

Att på måfå och i hast utse en hustru för en ung man låter sig icke göras. Familjen måste godkänna saken och förhandlingsvägen komma till en överenskommelse familjerna emellan. Det måste dock nämnas att man i våra dagar icke alltid följer detta tillvägagångssätt. Man "tar" sig en hustru utan att desto vidare diskutera med familjen. Dylikt fördöms på det bestämdaste av folket.

Men låt oss gå tillbaka till förhandlingarna familjerna emellan enligt gammalt mönster. Under förhandlingarna med den tilltänkta hustruns fader diskuteras i första hand brudpriset. Det är det pris man måste erlägga för att få en hustru. Vanligtvis värderas detta i ett antal kor. Kor kan dock ersättas med reda pengar enligt gängse pris per ko. Likaså kan man komma överens om en viss avbetalningstid. Brudpriset kan

variera ganska mycket men vanligtvis rör det sig om 8–12 kor. Om flickan är skolgången och kanske har yrkesutbildning (t ex lärare) är priset det dubbla eller mera. Fadern har ju lagt ut mycket pengar på sin flicka. Skolavgifter, kläder, sjukvård etc bör beaktas och åtminstone en del av dessa kostnader bör fås tillbaka av hennes blivande man och familj. Hennes utbildning och flickan själv kommer ju dem tillgodo genom giftermålet.

Det ingår också i förhandlingarna att flickans fader tövar med det slutliga svaret. Ibland kan det också bli omotiverade kast i underhandlingarna kanske beroende på att någon på orten icke bosatt familjemedlem har kommit hem och genast kastat sig in i förhandlingarna. Givetvis kommer han att ställa sig på flickans faders sida.

De långvariga och sega förhandlingar som föregår äktenskapet har så som redan antytts många olika orsaker.

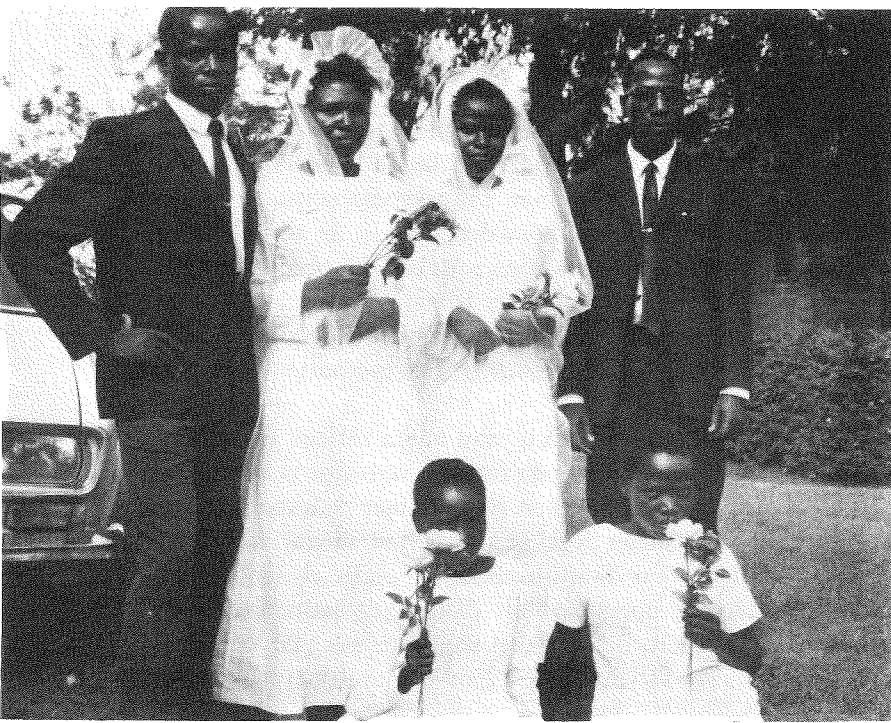
Antag att flickan har en del bröder som skall gifta sig. Deras eget giftermål bestäms huvudsakligast av det antal kor som inom familjen är tillgängligt som brudpris. Dessa hennes bröder behöver alltså kor för sina giftermål. Det ligger därför i deras intresse att så många kor som möjligt fås för systemen, så att de i sin tur kan börja sina förhandlingar.

Giftermålet avslutas med en fest – bröllop. Vänner och bekanta och givetvis släkten i sin helhet inbjuds till festen. Är mannen kristen förrättas någon form av vigsel i kyrkan eller i hemmet. Kyrkorna har också registreringsrätt av äktenskap i den händelse mannen vill ha sitt äktenskap registrerat. Någon lag om dylikt förfarande finns inte.

Hustrun är nu familjemedlem i mannens familj. Hon har därmed nog så fullständigt flyttat bort från sin egen familj.

Skulle hustrun av någon anledning icke vilja bo i sitt nya hem och i sin nya familj utan i stället återvända hem, så kan detta icke godtas med mindre än att korna som erlagts som pris återsänds till mannens familj. Detta kräver dock förhandlingar och bör betraktas som skilsmässa. Detta är inte så vanligt. Störningar av dylikt slag i äktenskapet betraktas som olycka och undviks i det längsta.

Bröllop

Det afrikanska äktenskapet är något helt annat än vad vi avser med äktenskap. Det är givetvis omöjligt för en utomstående, t ex en nordbo, att helt förstå deras syn på äktenskapet. Vi kan ju till en del bilda oss uppfattningar genom det vi ser och hör, men själva känslan för de olika detaljerna under förhandlingarna före äktenskapet liksom för äktenskapet självt är icke förnimbar hos oss, ty vi saknar de nödvändiga förutsättningarna därtill.

Det som mest faller oss i ögonen är väl kvinnans mycket begränsade möjligheter att påverka saker och ting i hennes eget äktenskap. Det är andra som tänker och handlar i saker som enligt vårt sätt att se helt skulle skötas av hustrun. Här får hon finna sig i vad som besluts och handla och leva där-efter.

Låt mig också säga något om troheten i äktenskapet. Det är klart att en främling har mycket begränsade möjligheter att

här uttala sig. Först och främst måste vi konstatera att det som vi menar med trohet i äktenskapet ingalunda är detsamma som de menar med trohet. Kan man faktiskt diskutera en sådan sak? Inte vi, men andra kan göra det, och det är alltid säkrast att kasta illusionerna överbord och se saker och ting som de är.

Vi menar med trohet att vi håller det vi lovat – eller det som anses lovat i äktenskapet. Måhända har det aldrig uttryckts i ord, men det är dock underförstått och av motparten uppfattat som ett löfte.

Om man då tar sig en hustru utan några löften? Ja, då kan man ju inte bryta något som inte finns! I huru stor utsträckning utomäktenskapliga förbindelser förekommer känner jag inte till. Klart är att sådana förekommer. Man menar också att dylika förbindelser har ökat oroväckande under de senaste tio, tjugo åren. Det är uppenbart att disciplinen inom stam och familj har gått bakåt, och att den gamla tidens tukt och ordning har fått vika för den nya tidens demoraliserande strömningar.

Vi kan vidare konstatera att begreppet trohet, icke minst i äktenskapet, har fått betydelse och mening genom Guds ords predikan. Trohetsbegreppet är därför uppfattat och försvarat i kretsar där Kristi evangelium fått ingång. Också äktenskapet självt har fått en annan mening i kristna kretsar.

Jag har tidigare nämnt månggiftet, vilket det är mycket svårt att säga något mera om. Det är något helt främmande för vårt samhälle, och vi vet därför mycket litet eller ingenting om denna sak. Det är klart att många orsaker bidrar till månggiftet, t ex det förhållandet att äktenskapet förblir barnlöst. Dylikt betraktas som hustruns fel och därför tar man sig en hustru till. Det kan också vara så att endast ett eller två barn föds och detta är mycket olyckligt enligt afrikansk uppfattning. En andra hustru kan vara lösningen.

Nu kan det vara så att hustrun har fött många barn, som alla är välmående, och ändå tar sig mannen en andra hustru, ja, han kan ta sig 3–4 hustrur efter hand som han kan betala för dem. I dylika fall är det inte så lätt att ange den verkliga anledningen till månggiftet. Man kan gissa på det ena eller det

andra, men t v har jag inte fått några entydiga besked. Kanske sådana icke finns?

Det afrikanska äktenskapet är mycket komplicerat och det tar lång tid att sätta sig in i alla detaljer som hör till.

DET GÄSTFRIA FOLKET

Jag måste redan nu tala något om den afrikanska gästfriheten. Man kan inte annat än förundra sig över den gästfrihet som möter en i Afrika. Vi nordbor är ju ganska tröga av oss då det gäller att visa gästfrihet. Våra närmaste släktingar och vänner kan vi väl visa något slag av gästfrihet, men i allmänhet isolerar vi oss bakom våra dörrar.

I Afrika är det något helt annat. Blir man bjuden till ett hem är detta en hela hemmets och hela familjens fest.

Det bästa man kan uppbringa skaffas fram och gästen skall på allt sätt se och känna att han är välkommen och hjärtligt mottagen. De lyckas ganska bra i allt detta! Mat och dryck av bästa slag kommer på bordet och gästen uppmanas att ta för sig många gånger. Gästen får inte ha långtråkigt utan olika programpunkter får avlösa varandra under besöket. Man kan t ex börja med förfriskningar, sedan promenad i den närmaste omgivningen, vidare mat och vila i hyddans svalka, kanske en titt på kaffeodlingen i närheten, samtal, te o s v.

I hemmet ges alltid hedersplatsen åt gästen, likaså den bästa stolen och de finaste kärnen som man kan uppbringa. Äter man höna, vilket är mycket vanligt, utväljs de bästa bitarna åt gästen, dessutom i stor mängd. Magen och levern hör till de bästa bitarna och bör därför gå till gästen. Gästen får inte bli störd i sin måltid. Dörren stängs då måltiden börjar. Samtalet avtar och endast korta och lugnande repliker stör tystnaden under måltiden.

Ett besök i ett afrikanskt hem är verkligen en upplevelse för oss stela nordbor, och vi har säkert en hel del att lära oss av afrikanerna i fråga om gästfrihet.

Icke sällan avslutas besöket med en presentation av alla på platsen varande familjemedlemmarna. Detta sker sällan i början av besöket. Då kallas hustrun och barnen in samt övriga släktingar som bor på platsen eller i närheten. När besöket är slut får gästen avlägsna sig på värdens ord. Utan dylikt tillstånd får man aldrig lämna hemmet. Ett besök, som här skildrats, kan ta en hel dag i anspråk.

Det är vanligt att gästen förses med en del gåvor då han avlägsnar sig. Dylika gåvor är ofta något matnyttigt och som man kunnat uppbringa på den egna marken. En höna, frukter o dyl brukar överlämnas till gästen.

För gästen har det varit en festdag, men också för värdfolket. Arbetet har avstannat, tomten och hyddan där gästen tagits emot har fått en extra städning. Det har faktiskt också för hemfolket varit en festdag, då man fått ta emot gäster.

En dylik dag går ofta till familjehistorien och glöms sällan eller aldrig. Då man pånytt möter värdfolket anknyter de gärna till besöket och de saker och ting som är förknippade därmed. Afrikansk gästfrihet är en upplevelse för alla som får del därav.

Jag har här talat om huru det går till då man blir *bjuden* till ett afrikanskt hem. Huru går det då att komma *objuden*? Ibland måste man ju besöka hem utan att de vet om besöket. Kanske söker man någon viss person, eller har man något annat liknande ärende som leder en till ett okänt hem.

Det är klart att man inte kan räkna med samma mottagande som då man är *bjuden* på förhand. Man blir välkomnad in och *bjuden* på det som finns i huset. Kanske några kokta majskolvar, kanske sötpotatis, kanske någon frukt, bananer eller dylikt är det som läggs fram.

Vanligtvis är de flesta familjemedlemmarna ute på olika uppdrag. Arbete ute på markerna, en resa till en annan by eller närmaste stad kan vara orsaken till att hemmet ser avfolkat ut.

Man uträttar sitt ärende: frågar efter det man vill ha reda på, lämnar något bud till den som man inte träffade, och så är besöket slut. Vanligtvis beklagar man sig över att besöket

kom överraskande och oanmält. Man ville ju bjuda besökaren på något extra men det låter sig inte göras då han kommer oanmäld.

Det är skäl att påminna om vilka omständigheter man lever i: långa avstånd till butiken, ytterst små möjligheter att uppbevåra matvaror och mycket annat som vi nordbor har svårt att förstå. En gäst är alltid välkommen, men helst vill man ha tillfälle att förbereda besöket.

Jag har många gånger uppmuntrats av deras gästfrihet. Likaså har jag många gånger förvånats över deras förmåga att skaffa fram mat och dryck som passar en främling från främmande land. I hyddans svalka under grästaket får man skydd för solen, ett glas gott te släcker törsten, (kaffe är sällsynt på bordet men odlas på åkern!) och afrikanernas otvungna samtalsformer är lisa för en jäktad och orolig missionär.

Femte brevet

ONDA OCH GODA MAKTER

Det är uppenbart att afrikanen räknar med två slag av makter, som inverkar mer eller mindre på deras liv. Man talar om goda makter, goda andar, och om onda makter.

Är man på god fot med det som är gott kan man räkna med framgång i livet, man blir hjälpt och välsignad. Har man däremot kommit i onåd hos de goda makterna kommer med all säkerhet de onda andarna att gripa tillfället och åstadkomma olycka och motgång för en.

När det gäller afrikanens gudstro och överhuvudtaget de andliga föreställningar han har bör man nog uttala sig mera försiktigt. Det är isynnerhet ett par saker som gör att vi kan ta fel.

För det första kan man konstatera att det är sällsynt med "ren" hedendom i dagens Kenya. Blott en ringa del av befolkningen är kristen, men de stora massorna har dock kommit i beröring med kristen mission och det kristna budskapet, på vissa platser redan före sekelskiftet, och detta har påverkat deras gudstro. Därför kan man säga att den ursprungliga hedendomen är mera sällsynt. Dock finns den kvar i vissa isolerade områden, men i de centrala delarna av landet där också befolkningen är tätast har man uteslutit en del av det gamla och från kristendomen lånat lämpliga delar.

För det andra är det mycket svårt för en nordbo att sätta sig in i afrikanens tankevärld och hans föreställningar. Vi har en helt annan bakgrund, en annan kultur, kristen fostran och undervisning i många århundraden samt många andra omständigheter vilka alla bidrar till att avståndet mellan afrikanernas andliga föreställningar och det som vi är vana vid alljämt är mycket stort.

Även om jag inte kan tränga in i deras tankevärld på ett sådant sätt som jag skulle vilja, så skall jag likväl anlägga några av de mest iögonenfallande dragen i deras andliga föreställningsvärld.

Det kan också vara på sin plats att påminna om, att vad de skilda stammarnas andliga föreställningsvärld beträffar förekommer ganska stora variationer. Det är dock klart att det man kunde kalla huvuddrag är gemensamt för de olika stammarna.

GODA MAKTER

Man har alltid, åtminstone under långa tider, trott på en gud som stått över alla andra. Det var han som ledde händelserna inom familj och stam, och det var han som gav regn, betesmarker, jakt- och fiskelycka, kort sagt det som hör till "dagligt bröd". Vem han var och vad han ville var inte så klart framställt. Han hade ju inte uppenbarat sig vare sig i tal eller skrift, än mindre personligen. Han styrde och rege-
rade världen ty han hade makt. Det oaktat blandade han sig sällan eller aldrig i de enskilda detaljerna i människans liv. Det var också människans uppgift att slå vakt om sig själv och på bästa sätt skydda sig mot onda makter och deras andar.

Till den store guden offrade man, ibland uppe på ett berg, eller i en lund, eller måhända i närheten av hyddan. Delar av offerdjuret skulle bli kvar på offerplatsen, där också blodet stänktes, då däremot vissa delar togs hem och åts upp. Vanligt var att man offrade en höna eller en tupp, men också större djur kunde offras. Man offrade för att behaga guden och för att av honom i gengäld få det som man för tillfället behövde, t ex regn under torrtiden eller hälsa vid sjukdom.

Äldre människor talar om huru deras föräldrar och släktingar regelbundet offrade under deras barndom. Man kan i dag som är utpeka platser, namn etc och man talar gärna om

att det gav resultat. Offrade man för att få regn så kom det regn. Bad man om hälsa vid offrandet så blev den sjuke frisk. Ibland utförde man en regndans i samband med offrandet för att behaga guden.

Guden hade inte några svagheter, men var som redan nämnts ovillig att gå in på de enskilda detaljerna i ens liv. Det var inte heller fråga om att komma till gudens plats eller himmel. Gud och människor var åtskilda både i livet och efter döden.

En luoman, en kristen, förklarade offrandet på följande sätt:

”Våra förfäder kände dunkelt till att Gud fanns. De visste inte om att Han hade uppenbarat sig, ej heller att Jesus hade kommit i världen. De var hänvisade till att nalkas Gud på det sätt som de kände till. För att blidka Gud, varför visste de inte, offrade de djur. De bad om det ena och det andra och Gud gav det. Han visste ju att de behövde allt det som de bad om.

Så kom ni (kristna missionärer). Ni kom med boken om Gud huru Han hade uppenbarat sig från begynnelsen och huru Han sände sin Son som det slutliga offret (en gång för alla) och huru människorna nu inte behöver offra till Gud på något berg för att nå Honom, utan att alla nu får tala med Gud om sina behov, men i Jesu namn. Jesus har återställt det rätta förhållandet Gud och människa emellan. Offrandet hade sin tid tills Gud kom till oss och uppenbarade sig helt.”

Alldeles säkert förekommer en del offer också i vår tid, men det sker mer eller mindre hemligt. Det är inte modernt att offra i dag. Men något måste ju människan ha; har hon inte kristendom så har hon hedendom eller en blandning av båda. Människan är icke en själlös varelse.

Mycket av denna form av gudskyran hör intimt ihop med den afrikanska kulturen. I och med det västerländska inflytandet har mycket av det ursprungliga utplånats och därmed också delar av de andliga föreställningarna. Ett samhälle som är i stark utveckling kan mycket snart förlora sitt ”ansikte” och förvandlas till någonting helt nytt, allt på mycket kort tid. Någonting liknande sker i dag i Kenya.

ONDA MAKTER

Det var inte bara goda makter som sysselsatte människornas tankar. Där fanns också krafter, som ville människorna illa, onda makter och onda andar. Dessa makter kunde uppträda under olika former, ofta i olika skepnader, icke sällan i form av djur. Vissa djur kunde vara särskilt lämpliga för andar av olika slag. Endel stammar har betraktat hunden som ett djur i vilket andar tar sin boning. Andra åter ser ormen såsom den verkliga skepnaden för dylika andar.

Att under sådana förhållanden döda en hund eller en orm är riskabelt. Anden kommer tillbaka och man kan räkna med svårigheter av olika slag. Måste man döda ett dylikt djur skall det ske med list.

En man berättade för mig huru man går tillväga:

”Om en hund skall avlivas samlas männen i bygruppen. Med spjut och käppar går de till verket. Hunden dödas under hugg och slag av samtliga medverkande. Nu vet inte anden vem som gjorde det. Det var många med i företaget och någon enskild kan inte utpekas.”

Detta är således att överlista anden och därmed undandra sig det straff som dylikt annars skulle föra med sig.

Det är dock uppenbart att vissa människor kan betjäna sig av dessa onda andar, det är trollkarlar. Sedan gammalt äger trollkarlen sin ställning i samhället just genom sin förmåga att betjäna sig av andarnas makt. Han kan utföra saker och ting som en vanlig människa icke kan. Vanligtvis är det väl fråga om botandet av sjuka, men det är också andra övernaturliga handlingar som han kan göra. Ibland måste man underkasta sig vissa reningsritualer beroende på att man kommit i kontakt med en plats eller ett djur som orenat en. Det är tydligen så, att platsen eller djuret är förbundet med onda andar och därför måste man frigöra sig från deras verkningar.

DÖDEN

Det är uppenbart att döden i det afrikanska samhället har tillmätts stor betydelse just med avseende å den andliga föreställningen. Vi nämnde tidigare att guden och människorna icke hade någon gemensam plats.

Jag frågade en dag en gammal luoman:

— ”Vart går Du när Du dör?”

Mannen såg något irriterat på mig och svarade:

— ”Vet du inte det? Jag går ju till den plats där alla andra döda är. Vi samlas alla i det land där bara de döda får komma in och där kommer vi att fortsätta vårt liv.”

Man samlas till en plats för döda. Livet efter döden kommer att fortsätta i stort sett som förr men under gynnsammare förhållanden. Var det landet är, huru där ser ut och vilka vägar man kommer dit har jag inte fått reda på.

Även om jag själv såsom afrikan kommer till denna plats, så kan onda andar uppträda i min skepnad och åstadkomma oreda och olycka på jorden. Det är alltså icke personens ande som i skepnad av denna person kan visa sig. Man kan också värja sig för detta genom att vidta mått och steg vid dödens inträde.

Då en människa dör skall andarna hållas bort från den döde. Detta sker på olika sätt och genom olika åtgärder. De vidlyftiga begravningsceremonierna är också ett led just i avsikt att hålla bort andarna. Här gäller också regeln om list mer än styrka. Kan man bara de rätta metoderna skall man klara sig i kampen mot andarna, de onda andarna. Som exempel må här nämnas det förhållandet, att den döde helst förflyttas ut ur hyddan där han dött genom ett för tillfället öppnat hål i väggen. Den döde flyttas ogärna genom dörren. Detta är ett sätt att vilseleda andarna, som kommer att följa samma väg som den döde. Då den döde förflyttats genom hålet i väggen stängs hålet pånytt.

Liknande avsikter har man med de olika klaganden och danser som utförs i samband med begravning. Många kommer iförda krigsrustning, sköld, spjut, klubba samt dekorationer

Begravning — med krigsklädda dansare.

och målningar som hör ett dylikt tillfälle till. Dels vill man visa den döde heder, dels skall man hålla andarna på avstånd.

Den döde begravas utanför hyddan. Ibland har man något slag av kista vari den döde placeras, ibland har man inte tillgång till en sådan. Det är väl att märka att hela begravningen måste arrangeras hastigt och per omgående i det varma klimatet. Bud sänds till släktingarna som bör vara på plats då begravningen skall ske. En grav grävs såsom redan sagts utanför hyddan och den döde placeras i den, varefter graven fylls.

Till begravningen hör också rikligt med mat som gästerna bjuds på samt öl, och det kan ibland urarta till vilda fester som pågår i flera dagar.

De som inte hann komma i tid till begravningen infinner sig senare. En besökande ström kan fortgå i veckor eller månader. Kanske man bor på hundratals kilometers avstånd och då är det inte så lätt att hinna hem i tid. Förr eller senare

måste man göra resan just för att visa vördnad och respekt för den som dött.

Det är givetvis här fråga om hedniska begravningar. Kristna har naturligtvis tagit avstånd från de hedniska ritualerna, åtminstone de flesta, likaså från dryckeslagen. Vi återkommer till den kristna begravningen i annat sammanhang.

Inför allt detta som hör den andliga föreställningen till, andar, liv och död, står en främling från annat land ganska oförstående. Vi har liksom inga anknytningspunkter. Den första reaktionen är den att vi mycket överlägset fördömer det hela. Men vid närmare studium av de olika föreställningar man har får vi nog en annan syn på det hela. Vi måste nämligen komma ihåg deras situation och vilka förutsättningar de har att möta de stora livsfrågorna och därmed sammanhängande problem. Det måste dock erkännas att det är ganska svårt att sätta sig in i alla deras tankegångar.

Det märkliga är, såsom redan antytts, att man har ingen eller en mycket vag föreställning om huru det ser ut i det land dit den döde kommer. Föreställningarna om tillvaron efter livet är likartade inom de olika stammarna ehuru detaljer kan variera. Någon direkt fruktan för döden ser man inte så mycket av. Det man egentligen fruktar är de onda andarnas spel med människan.

I KAMP MOT DET ONDA

Det är en ständig kamp mot det som är ont. En människa har alltid att vara beredd på än det ena, än det andra. Det betyder att man också hela tiden måste vidta mått och steg för att vara någorlunda säker.

Problemen är många och särskilt vid sjukdom är det uppenbarligen fråga om andars spel med den sjuke. Detta betyder också att sjukdomen måste kureras med liknande krafter som de vilka åstadkommit besväret. Under sådana förhållanden har trollkarlar och liknande alla möjligheter att få kunder. De

står ju i förbund med andarna eller kan åtminstone påverka dem, och då kan de ju också rå på sjukdomen. Dessa trollkarlar har i regel en hel del medicin att ge åt den sjuke. Måhända har man örter som i någon mån kan lindra en viss åkomma, men i regel plockar man från avskrädeshögen benstumpar, fjädrar, etc för att med dylika föremål kurera den sjuke. Ibland blandas något i en vätska och den sjuke får dricka av den, ibland läses långa besvärjelser över den sjuke o s v.

Det är att lägga märke till en sak i detta sammanhang. Det finns två slag av dessa "folkbotare". En grupp är de redan omtalade trollkarlarna, som knappast vet någonting om botande av sjukdomar, men som har desto mera makt över människorna just genom sitt förmenta inflytande över de onda andarna. En annan grupp är sådana som faktiskt vet något och som utövar sin konst just på basen av vad de vet och känner till. Sådana män kan vara ganska skickliga i att spjåla brutna ben, sätta leder på plats och annat av liknande slag. Ibland har de också kännedom om växter som vid vissa slag av sjukdomar kan ha helande och botande verkan.

Det är klart att också bland dessa sistnämnda finns en hel del skojare, som drar folk vid näsan, men det är också klart att det finns folk som äger om än ringa så dock medicinska kunskaper.

Sjukdomar av olika slag är en plåga för människorna i detta land, icke minst därför att man har ytterst små möjligheter att bekämpa dem i tid och på rätt sätt. Givetvis beror det också på okunnighet. Man vet inte huru och när sjukdomen har börjat. Tidsbegreppen och symtomen är mycket oklara faktorer i deras liv. Detta bidrar till att även en liten åkomma kan få de allvarligaste följder just därför, att man inte förstod vad det var fråga om från början och vad det kunde bli med tiden. Isynnerhet barnsjukdomarna är en verklig plåga för människorna. Till allt detta bidrar dessutom deras dåliga bostäder, ensidiga mat, bristande hygien och annat sådant.

Den nya tiden har förstäeligt nog fört med sig många förbättringar. Man kan nämna just sjukvården genom missioner

och statens sjukvårdsinrättningar, mera upplysning om de verkliga förhållandena, och icke minst det faktum att den allmänna kunskapsnivån har höjts.

Det är inte enbart sjukdomar som förorsakas av de onda makterna. Mycket annat som kan verka hämmande på ett normalt liv räknas också till olyckor som förorsakats just av andarna.

Vi kan här nämna boskapen. Sedan gammalt var ju boskapen den rikedom man hade och som man först av allt slog vakt om. Ibland kunde man råka ut för olyckor av olika slag vilka drabbade också husdjuren. En del revs av vilda djur, andra åter dog av sjukdomar, då andra igen icke förökade sig i den takt man hade önskat. Dylika prövningar tillskrevs givetvis de onda andarna, som hade skadat boskapen med sjukdom eller som hade sänt andar i vilddjurskepnader för att döda. Mot sådana makter var man illa rustad.

Det var givetvis trollkarlen som igen fick till uppgift att på lämpligt sätt motarbeta dessa missförhållanden. Det behöver väl knappast påpekas att trollkarlen alltid krävde feta arvoden för sina kurer. Eftersom boskapen var den rikedom man ägde kom just vården om densamma att ägnas all tänkbar omsorg. I krig mot andra stammar tog man boskapen med.

I de gamla berättelserna om svunna tider får man höra olika beskrivningar på andarnas deltagande i olika aktiviteter. Under krig mot andra stammar gällde det att få lämpliga andar på sin sida för att man skulle kunna besegra fienden. Luo-folket t ex hade många hjältar från krig isynnerhet mot grannstammen kipsigiserna. En av dessa hjältar hette Gor. Det talas om huru han med övermänsklig slughet och styrka slog fienden. Man kan ännu utpeka platsen för de stora drabbningarna samt hjältens gravplats. Dylika hjältars namn lever kvar. Man kan i dag se deras namn på bussar som ägs av vissa i trakten verksamma bussbolag. På en dylik buss står det på dho-luo: "Gor biro (Gor kommer)". Detta och annat liknande visar att man ännu tillmäter dessa hjältar en viss betydelse och att man gärna håller deras namn levande.

Dylika krigshjältar var människor, men de hade samtidigt

Kenyanska jordbrukare.

förmåga att handla, och icke minst förvandla sig själva, på sådant sätt att fienden lätt kunde drivas på flykten. De hade också styrka som långt överskred vad en annan krigare hade.

Såsom redan omnämnts kan dessa andar ta sin boning i olika djur eller uppträda i olika djurskepnader.

I trakten av Viktoriasjön talar man gärna om den stora sjöormen, Mumbo, som redan för många år tillbaka kunde förutspå den vita mannens ankomst till Kenya. Denna orm från den närliggande sjön blev föremål för dyrkan inom en sekt som kom till i början av detta århundrade endast något år efter det att anglikansk och romersk mission hade gjort de första betydande vinningarna i trakterna kring Viktoriasjön. Ännu i dag finns sekten kvar. Det är mig icke bekant om man alltjämt räknar med ormen från sjön. Ormen har mer än en gång kommit på tal då jag samtalat med de infödda.

Jag var för någon tid tillbaka till en plats som heter God Agulu (krukberget på dho-luo). Man har förklarat att berget fått sitt namn därav att det på en viss plats har formen av en kruka, sådana som man alltjämt hämtar vatten i. Andra har förklarat att man hämtade vatten ur en källa vid foten av berget och gav detta sedan namnet "krukberget" på grund av de många krukorna vid källan. Hur som helst, berget har varit en gammal offerplats, berättade en av de gamla på orten. Jag besökte berget också en gång på hösten 1967 och höll då på att bli biten av en stor orm. Detta nämnde jag till mina åhörare. En av dem tog till orda och sade ungefär såhär:

— "Den orm Du såg däruppe är inte farlig. Vi känner till den. Han har varit där sedan gammalt och är vår gud."

Mannen blev emotsagd av en del av de närvarande. Det var tydligen så att långt ifrån alla var beredda att kalla ormen sin "gud".

Mannen fortsatte:

— "Även om han nu inte är gud såsom vi tänkt oss, så är han dock en ande, som sällan eller aldrig är fientligt inställd mot oss."

Samtalet övergick till något annat efter detta, men det visar i varje fall att man alltjämt har bestämda föreställningar om ormar och deras förmåga att vara i andars tjänst.

Det är också uppenbart att många liknande uppfattningar är allmänt kända bland befolkningen, ehuru endast några få kommer till främlingars öron. Vidare har man den uppfattningen att en främling inte kan påverkas av dessa andar på samma sätt som den infödda befolkningen.

I sammanhanget kan vi nämna en skild grupp av män som kallas "regndansare" eller "regngörare". Vid långvarig torka med risk för att skörden skall förstöras kallar man på dessa "experter", som enligt gammal sed kan skaffa regn.

Det var under år 1971 då torkan var svår i vissa delar av landet som några av dessa män från *North Nyanza* (trakterna kring ekvatorn strax norr om Viktoriasjön) kom till landets huvudstad Nairobi och begärde av myndigheterna licens för sin verksamhet även i andra delar av landet än bara i hem-

trakterna. Dylikt tillstånd utfärdades. Huru det blev med regnet kommer jag inte ihåg, men detta visar att detta slag av verksamhet alltså har stor utbredning i landet.

Dylika "regngörare" uppträder ofta på beställning och utför då vissa danser och uttalar besvärjelser av olika slag. Ibland samlas man i stora skaror tillsammans med dem och då kan hela menigheten delta i dansen. Detta sker på en viss plats på orten, en plats som sedan gammalt har använts för just regndans under svåra torrtider.

Jag nämnde tidigare att det är ett långt steg från det samhälle vi lever i här i Kenya och till det samhälle vi vuxit upp i hemma i Finland. Det är därför inte alltid så lätt att förstå varandra då man skall inleda ett samtal med en afrikan. Han tycker givetvis att européen är högst besynnerlig och trögtänkt.

Dessa "småplock" från afrikanernas vardag har kanske gett en bild, om än oklar, som kan hjälpa missionens folk att förstå de verkliga problemen ute på fältet.

Sjätte brevet

Jag har i de tidigare breven försökt beskriva landet och dess folk samt de mest utmärkande dragen i folkets livsföring. Det är klart att en sådan beskrivning berör endast det som man i första hand fäster sig vid, någonting mycket ytligt. Men det är också nödvändigt att man till en början får en enkel bild av landet och dess folk, för att sedan kunna sätta sig in i alla de problem som hör samman med mission i ett främmande land. Missionens folk kan och behöver inte bli experter på landet där mission bedrivs, men att ha någon uppfattning, även om den är ytlig, har stor betydelse för arbetet i dess helhet. Då nu vi fått anlägga synpunkter på afrikanen i hans land är det kanske på sin plats att vi försöker ta reda på huru afrikanen ser på oss.

Vi är ju främlingarna som kommit långt ifrån och som skall resa tillbaka igen. Vi är av en annan ras och en annan kultur. Vi är högst märkvärdiga i afrikanernas ögon. Vi för med oss så mycket nytt och främmande, har så underliga seder och kanske rent av visar förakt för ländets folk, dess seder och bruk, ja, dess andliga föreställningar som dock varit fädernas tro. Denna blandning av känslor är inte så lätt att reda ut, men vid samtal med den lokala befolkningen kan man få tag på vissa föreställningar som kan ge en bild av situationen.

DEN VITE MANNEN

Den vite mannen är för afrikanen en mycket invecklad människa. För det första beror detta på hans uppträdande i de mest olika sammanhang, för det andra därför att han är så oberäknelig.

Den vite mannen kom till landet i olika sammanhang. Han kom såsom representant för en främmande makt, som ingen kände, och slog sig ned såsom ägde han landet. Han byggde sina underliga hus, började bruka jorden, bygga vägar, dämna upp floder, hämtade vidunderliga ting som kunde gå på vägarna under oväsen och rök och visade ingen respekt för vare sig andar eller gudar. Snart blandade han sig i den lokala befolkningens angelägenheter. Stammarna fick inte bekriega varandra, man måste erlägga någon form av skatt till den vite och hans folk, och stora markområden, förklarade den vite, var hans och fick inte beträdas av vare sig folk eller boskap.

Så småningom kom man underfund med en sak: man hade kommit i beroendeställning till den vite. Man diskuterade saken till och från. Endel menade att saken inte var så allvarlig. Andra åter såg en fara i detta nya. Visserligen fick man nu färdas fram på vägar som förr inte funnits, ja, man kunde t o m få färdas med den vite mannens vagn. Striderna mellan stammarna hade dämpats och en del av stammens unga män fick tjänst hos den vite. Men mången såg vart det skulle leda. Den vite mannen var starkare på alla sätt, han kunde inte drivas bort. Fick han och hans folk fortsätta på detta sätt, skulle en dag afrikanerna tvingas överge sitt eget land och vart skulle man då ta vägen.

Så diskuterade man. Det kom bulletiner om den vite mannens sinnelag. Han kunde vara mycket ond. Han kunde döda folk som inte gjorde så som han sade. Ja, han hade särskilda byggnader där folk låstes in för många dagar och man hade hört om många som aldrig kom tillbaka. Endel menade att sådant bara var den vite mannens sätt att upprätthålla ordning bland folket. Det var inte alltid den vite som var orsak till problemen. Hur som helst, något nytt, farligt hade kommit

in och man befarade att det skulle räcka mycket länge innan främlingarna reste tillbaka till sitt eget land. Man var inte särskilt lycklig över deras besök som aldrig tog slut.

Den vite mannen var oberäknelig. Han kom ibland i annan skepnad. Han hade samma kläder, samma vita skinn, reste på samma sätt som sina bröder, talade samma språk, men han hade ett annat sinne. Han talade sällan eller aldrig om land, blandade sig inte i den lokala befolkningens bestyr och tvister, byggde inte vägar och stora hus utan talade om något helt annat.

Han sade sig vara sänd av Gud. Han kom med bud från sin Gud, som samtidigt var afrikanernas Gud, och som nu ville tala med människorna. Man lyssnade till denne underlige mans tal. Säkert var detta ett nytt knep av den vite att skaffa sig ännu mera makt, eller var det en särskilt väl arrangerad fälla för den lokala befolkningen. Dessutom hade man ju klarat sig någorlunda bra med den gud man "anat" sig till under tider som gått.

Nya samtal och långa diskussioner fördes man och man emellan. Huru skulle man kunna råda bot på den vite mannens många olika sätt att förleda den lokala befolkningen. Den nya främlingen var minst lika underlig som hans tidigare bröder. Man visste inte att han var missionär.

UNDER DEN VITE MANNEN

Under den vite mannen hade man kommit på ett enkelt och effektivt sätt. Landet hade som så många andra länder blivit en koloni till England. Den vite mannen var den makt-havande. All ledning av landet såväl i stort som smått var i den vites hand. Men det märkliga var att de vita var delade i två grupper. Visserligen var den ena gruppen mycket liten i förhållande till den andra, men det var dock en skild grupp.

Medlemmarna i den stora gruppen hade gemensamma intressen. Man sökte ett nytt land för sin utkomst. Eller så arbetade man inom administrationen för landet. Den lokala be-

folkningen var kanske mera till last än till nytta. Visserligen kunde man få billig arbetskraft från den lokala befolkningen, men det var dock fråga om arbetskraft som hade liten eller ingen erfarenhet av den vite mannens arbeten och kunde därför utträtta ganska litet. Man tänkte inte så mycket på stammarnas problem utan på sig själv. Man hade kommit hit för att få sin utkomst tryggad på bästa sätt.

I den mindre gruppen hade man likaså gemensamma intressen. Man tänkte ganska mycket på den lokala befolkningen, ja, det var ju också för dess skull man hade kommit till Kenya. Missionens folk var ute för att hjälpa just den lokala befolkningen. Knappast tänkte man så mycket på kolonifrågan, men man såg det dagliga behovet hos den enskilde individen. Det blev mera nyheter från den Gud som hade sänt dem, det blev kliniker och sjukhus för de sjuka, det blev skolor för barnen.

Den vite hade således minst "två ansikten". Han var den härskande, som hade ganska litet intresse för den lokala befolkningen, men samtidigt gav sig hans bröder ut just för den. Den vite var det sannerligen inte lätt att komma underfund med.

Den vite mannens tid blev ganska lång, men det kom ett slut. Under de år som gått kom man att studera varandra ganska mycket. De vita fick mera intresse för den lokala befolkningen och dess särart. Dess problem blev också den vites problem. Man satt tillsammans och dryftade gemensamma frågor. Man insåg så småningom att den lokala befolkningen måste ha rätt och möjlighet till lika förmåner som de vita hade. Det betydde i första hand skolning inom olika områden. Tjänster av olika slag kunde innehas av färgade såväl som av vita.

Men det gick långsamt framåt och den lokala befolkningen började tala om kamp för sin frihet. Det blev också kamp, som tog sig uttryck i bl a mau-mau-rörelsen på 1950-talet. När landet på hösten 1963 förklarades självständigt hade man lärt känna den vite ganska bra. Det oaktat är och förblir den vite mannen en underlig människa som uppträder dels som erövrare, dels som utgivande sig själv för dem som erövrats!

MED DEN VITE MANNEN

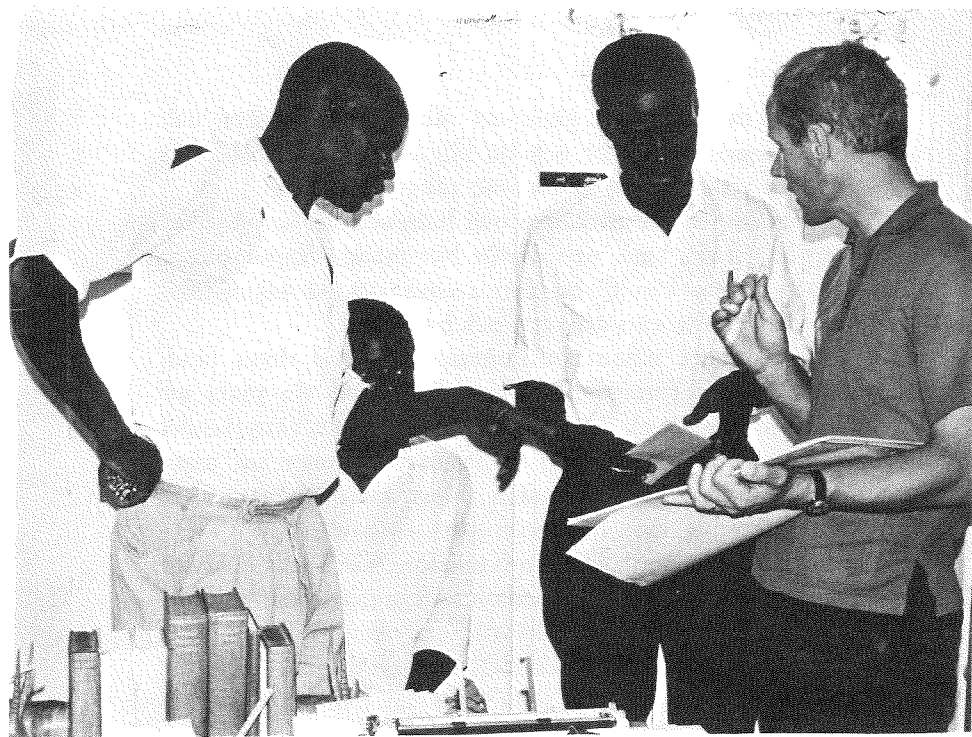
Med den vite mannen, kan vi säga, blev lösenordet efter självständigheten. Man hade varit under den vite, nu skulle man regera med den vite.

Kenya har visat ett särskilt sinne just i detta avseende. Landets president och för övrigt dess ledning har många gånger i tal och skrift påpekat att alla, som vill vara med och bygga upp det nya Kenya, är välkomna oberoende av ras och religion. Den vite mannen är alltså välkommen att delta i all verksamhet i det självständiga Kenya. I många kretsar har detta diskuterats och man har undrat huru den vite mannen skall kunna finna sig i att vara jämställd med den lokala befolkningen som man tidigare regerade över. Det är också uppenbart att den lokala befolkningen å sin sida undrar huru det skall gå att bestämma med och över dem som tidigare var landets ledare.

Det ser ut som om det skulle ha gått ganska bra. Det är klart att det finns en del vita som redan från början tog avstånd från saken och reste till annat land. Likaså var mången afrikan ytterst skeptiskt inställd till allt slag av samarbete med den vite. Landets ledning har dock visat sig vara kapabel att slå vakt om idén om de olika rasernas samarbete för ett självständigt Kenya.

Det är väl att märka att Kenya inte har enbart vita främlingar. Här finns också indier, som to m är långt flere i antal än européerna. Även indierna har aktivt omfattat denna nya idé och som redan nämnts har det tillsvdare lyckats ganska bra.

Den nya tiden har givetvis bidragit till att en utjämning har kommit till stånd raserna emellan. I dag bor och bygger man tillsammans, skolorna är gemensamma, sjukhusen, kontoren och affärerna är tillgängliga för alla. Isynnerhet ungdomen likriktas snabbt och effektivt i det nya samhället. Press och radio är tillgängliga för alla och skolundervisningen som under de senaste tio åren har gjort många framsteg bidrar till att klyftan mellan raserna skall minska. Icke minst missio-

Samarbete

nerna har spelat en stor roll i detta fall. Den enskilda människans värde har ju alltid framhållits som en viktig del i den kristna undervisningen. Så har också den kristna missionen i Kenya arbetat för den enskildes rätt till undervisning, arbete och yttrandefrihet. Den kristna missionen har givetvis i första hand slagit vakt om det budskap den kom för att framföra: *evangelium*.

Vad som här sagts om förhållandet raserna emellan, och isynnerhet afrikanerna och de vita, är nog en grov skissering av situationen. Om man går in på dagliga händelser och helt vanliga vardagsfrågor, kan man inte undvika att se huru olika man tänker i saker och ting som dock är gemensamma för alla.

Huvudorsaken till detta är väl bristande kunskap om varandra. Skulle man känna till den andres bakgrund bättre kunde man säkert på ett enklare sätt följa honom i hans

tankar. Nu tar man för givet att alla tänker, tycker och känner som man själv gör och då blir det genast problematiskt då det visar sig att andra inte råkar göra det.

Våra kunskaper om afrikanen och hans sett att se på saker och ting är ganska små, och därför blir många frågor olösta därför att vi inte kan förstå den andres syn på saken med beaktande av hans förutsättningar och bakgrund.

Jag har tidigare nämnt missionernas insats i detta land, visserligen bara i förbigående, men det är på sin plats att påminna om denna sak. Det är icke alltid man i västerlandet har uppmuntrat missionsfolket till insatser. Fastmer har man, också från sådant håll som man minst kunde vänta, visat direkt misstroende mot missionsfolkets aktiviteter.

För att få en rätt uppfattning om missionernas insats behöver man ju inte enbart ty sig till missionsorganisationernas uppgifter, man bör om möjligt inhämta upplysningar från landet där mission har bedrivits. Landets eget folk kan då avge vittnesbörd och omtala vad som verkligen har uträttats och vad som har försummats.

Ännu i dag som är har missionerna alla möjligheter att arbeta i det kenyanska samhället. Just detta förhållande visar ju att missionerna har förtroende inför landets myndigheter. Den kristna missionen är icke kolonialism i någon form, fastmer har den kristna missionen alltid betonat den enskilda individens värde, icke enbart andligt sett utan också med avseende å rätt att själv bestämma över sina angelägenheter i sitt eget land.

Sjunde brevet

UTSÄND FÖR ATT PREDIKA EVANGELIUM

Utsänd för att predika evangelium har varit missionärernas paroll. Detta har väl inte alltid varit självklart hos den enskilde, men hos den sändande församlingen har man noga slagit vakt om just denna sak.

Då jag nu i det tidigare talat ganska mycket om landet och dess folk vill jag i de följande breven tala om just detta att vara utsänd till att predika evangelium. Det är uppenbart, att den utsände missionären behöver ha en bestämd uppfattning om vad han har blivit utsänd för. Man måste veta varför man är här!

Är nu detta så viktigt? Kan man sväva i okunnighet om den saken? Inte under förberedelserna före utresan och inte under den första tiden ute på fältet, men senare.

Under förberedelserna för utresan har missionären så mycket att stå i med att han/hon omöjligt får tid till längre meditationer över saken som sådan. Missionären har inte heller förutsättningar att sätta sig in i förhållandena som kommer att möta på fältet. Utresan kräver mycket, det är ju ett uppbrott från allt det som man tidigare betraktat som sitt. Land, folk, språk, arbetsförhållanden och mycket mera därtill blir ett minne av något som var, men som nu skall lämnas. Alla varningar och förmaningar liksom alla uppmuntrande välgångsönsknningar går ofta in genom det ena örat och ut genom det andra. Man är icke sig själv. Helst ville man ha allt detta avslutat och komma i väg. Detta "att se sig tillbaka..." har blivit en verklighet, som man fruktar. Och man vet ännu varför man kallats och varför man reser ut som missionär.

Ankomsten till fältet är minst lika skakande som uppbrottet var från hemlandet. Nya intryck hela tiden, nya män-

niskor med främmande språk, klimat, som föga påminner om hemlandet, och den permanenta osäkerhetskänslan, utom i det avseendet att man alltså vet varför man kommit ut till detta nya främmande land, håller en i ständig aktivitet. Det ges sällan någon vila. Alla sinnen måste vänja sig vid det främmande och okända och tankarna far hit och dit, ibland i det nya, ibland i hemlandet.

Det är säkert en särskilt god skickelse att man inte alltid behärskar det nya språket då man kommer till fältet. Å ena sidan är man i en otrevlig ställning såsom icke språkkunnig, men å andra sidan är detta till en början bara bra. Så länge man inte behärskar språket kan man inte heller lägga sig in i problemen som redan väntar på en. Man är m a o okunnig om de många nya bekymmer ens nya arbete kommer att föra med sig.

Under den tid man studerar språk kan man få tid på sig att något reda ut de många begreppen och eventuellt få svar på någon av de många frågor man har att ställa. Givetvis beror det mycket på vilka uppgifter man kommer in i, men i allmänhet är det bra med en acklimatiseringstid. Det är mycket påkostande för missionärer, som veckan efter ankomsten till det nya landet måste komma i ansvarsställning i ett nytt arbete. Av gammalt hade man ofta arbetsuppgifterna fördelade så, att en ny missionär småningom fick sätta sig in i arbetet. En äldre missionär hade vanligtvis ansvaret och den erfarenhet han hade skaffat sig under många år kom på detta sätt den nye till godo och underlättade givetvis den nyes arbete. Det var väl inte så lätt för den nye att alltid lyssna till den äldres råd — när har det nu varit så enkelt och lätt att lyssna till andras råd — men om man bara tog till vara det som bjöds en var man enbart tacksam för detta den dag, då man började inse sina egna svagheter och kom underfund med att man litet eller intet visste om mission i allmänhet och om den egna verksamheten isynnerhet!

Denna upptäckt gör man förr eller senare. Många missionärer vill aldrig erkänna detta och bygger därför upp ett skal omkring sig som skall skydda för insyn och obehagliga över-

raskningar. Det vanliga är ju att den nye missionären vill reformera det mesta som finns på fältet då han kommer ut. Arbetsmetoderna, målsättningen med arbetet och mera sådant synes den nye arbetaren helt föråldrade och missriktade. Nu har nya vindar kommit in och nu skall nya metoder tas i bruk. Det kan ibland uppstå sega tvister missionärerna emellan, eller missionärer och missionsledning emellan, ja ibland kan också den lokala kyrkan eller församlingen vara inblandad i saken. Ofta är det väl så att man inte riktigt vet vad man vill. De gamla missionärerna vill slå vakt om det som de byggt upp och de nya vill komma med något nytt för att åtminstone ha någonting att säga. Detta hör dock missionslivet till.

Så kommer som redan antytts nya skeden in i missionärens liv. Man har lärt sig något av det nya arbetets problematik. Man kan kanske känna något av tillfredsställelse över att man nu slutligen har kunnat uträtta något. Och man är alltjämt övertygad om att det var just för denna saks skull, för evangeli skull, som man kallades, avskiljdes och sändes ut för att arbeta.

Men missionärens vardag är inte någon "vardag med förgylld kant", den är precis liknande vardagar som vi känner igen var och en av oss. Ja, ibland kan det komma till många bekymmer, som liksom hör till. Man är ju i ett främmande land, man kan inte betjäna sig av sitt modersmål i arbetet, och dessutom är steget mellan hemlandsförhållandena och dem som man lever i ute i "bushen" mycket långt. Allt detta bidrar till att många problem, som egentligen inte hör vardagen till, kommer i ens väg.

Så blir man trött. Så kommer missmodet. Så leds man ut i öknen för att frestas.

Det är först nu som man börjar fundera över varför man kommit ut till fältet. Det har varit så självklart, så entydigt under beredelserna före utfärden. Likaså var man övertygad om kallelsen till missionär under den första tiden på fältet. Ja, man kan säga så länge man inte gjorde något helt arbete, utan enbart tänkte på den dag då man skulle kunna börja arbeta såsom de andra missionärerna. Nu har tiden för arbetet

kommit och nu kommer också tvivlet.

Antag att missionären är lärare. Arbetet i hemlandet har visat att man i ett klassrum har alla möjligheter till mission. Man behöver inte alltid vara kristendoms lärare. Också som lärare i andra skolans ämnen kan man missionera. Det viktigaste är att man får kontakt med eleverna. Det vet varje lärare och förälder. Såsom lärare kan man komma i kontakt med unga människor och därmed har man en god grund för vidare påverkningar. Det goda förhållande, som man kan påträffa också här ute i Afrika lärare och elev emellan, bör utnyttjas av läraren. Det finns möjligheter att samla eleverna på deras lediga tid till bibelstudier, sångaftnar och liknande tillfällen. Här kan missionären predika evangelium.

Men ofta kan missionären komma i tvivel om sin lämplighet, eller om sin förmåga, eller om han nu är rätt kallad till missionär. Icke sällan uteblir de synliga resultaten av arbetet och tvivlen ökar. Rapporterna hemåt i brev och artiklar blir allt magrare och snart blir det för missionären en samvetsfråga vad han skall skriva. Han vet vad hans hemförsamling hoppas och väntar på. Han vet att man redan nu från början emotser väckelser och stor anslutning till kyrka och mission, ja, om inte så sker, vad skall vännerna tänka och säga?

Eller tänk på systemen på kliniken. Hon är missionär, kallad och avskild till sin uppgift, kanske under högtidliga festligheter i sin hemförsamlings kyrka. Nu sitter hon på sin klinik ute i "bushen". Folk strömmar till hennes mottagning. Man är uppriktigt glad och tacksam mot Gud och alla människor som hjälpt till att man fått syster och klinik på platsen. Systemen står i från morgon till kväll. Ja, också på nätterna behöver man hennes råd och hjälp, hennes medicin och lugnande ord. Allt ser ju ut att vara som det skall.

Men systemen frågar sig ofta om hon är missionär. Vem som helst kan ju sköta denna uppgift. Är detta den uppgift hon föreställt sig? Utsänd för att predika evangelium.

Systemen har en nyckelpost. Hon och enbart hon kan nå de sjuka med evangelium. De sjuka kan hon komma i kontakt med just genom kliniken. Där skapas det förtroende jag tidi-

Arbete finns hela tiden på kliniken.

gare nämnde om i samband med undervisningen i klassrummet. Hon har alla möjligheter att inbjuda till de slag av verksamhetsformer som finns på platsen.

En annan viktig sak är att människan ofta är något ödmjukare till sitt sinne då hon är sjuk. En annan arbetare på fältet har inte samma möjligheter till kontakt med folk av alla slag som just systemen.

Men systemen är långt ifrån nöjda. Hon ser mycket sällan någon av sina patienter i kyrkan. Man tycks glömma lätt också här ute. Folk väntar på brev från systemen. Hon sändes ju ut för att föra evangelium till afrikanerna. Nu vill man snart ha besked om huru det blev.

Ja, systemen vet inte vad hon skall tänka. Hon är nog ibland övertygad om att allt var ett misstag. Kanske borde man resa hem. Vad skall man säga missionsvännerna? De kommer att fråga ingående huru arbetet gått till, huru många man fört

till tro, om där blev väckelse och mycket annat. Ibland vill inte systemen fara hem, allt blev så annorlunda.

Utsänd för att predika evangelium. Missionärens hustru, hon kallas även missionär. Nu råkade det vara så att familjen har många barn och hustrun har många uppgifter i hemmet. Barnen är små och fordrar tillsyn dag och natt. Arbetet såsom missionär bland den lokala befolkningen inskränker sig till tillfälliga uppgifter, ett handtag här, ett annat där. Hon ser sin missionärsinsats som helt förfelad. Det var ju inte så det var menat. Hon kanske ger upp. Jag blev ingen missionär, tänker hon.

Så kan man ta exempel från olika områden. Församlingsarbetaren, kontorsmannen, mekanikern och många därtill, alla är utsatta för frestelsen att arbetet ute på fältet blev knappt någonting av det man menat.

Många missionärer konstaterar: "Det blev inte såsom jag hade tänkt", och det är säkert sant. Nu avgörs icke denna fråga såhär enkelt. Man kan inte nöja sig med detta konstaterande att "det blev inte såsom jag tänkt" utan man måste se på saken litet mera kritiskt än vad man i allmänhet gör. Det är på sin plats att missionären ställer sig frågan: "Vad hade jag tänkt före utresan till fältet?"

Utsänd för att predika evangelium var lösenordet för missionären. Utgående från detta lösenord har missionären kanske byggt upp en fantasivärld om huru det kommer att bli ute på fältet då han väl kommit dit. Han har givetvis baserat sina skapelser på den grund som gavs honom, det är evangelium, men själva byggnadsverket står han själv för. Han såg huru folk kom till tro i stora skaror, sitt hedniska leverne övergav man genast och allt förvandlades i mycket snabb takt. Missionären skulle ha fullt upp att registrera och uppteckna framgångarna.

Så blir det nu inte. Fantasivärlden ramlar bit för bit och snart finns det knappt något kvar av den. Det var tydligen bara människotankar av en missionär, en människa bland många andra. Detta visar huru missionären är till sitt hjärta och sinne. Uppfylld av brister och svagheter av alla slag. Det

kall han fått, att predika evangelium för andra, gör han genast till sitt, någonting som finns inom honom själv och liksom kommande från hans egna resurser. Detta är ju huvudfelet i denna sak. Kallelsen till tjänst, budskapet som skall föras ut samt vilja och kraft att utföra allt detta är ju inte av mänskligt ursprung och av jordisk natur. "Alltsammans kommer ifrån Gud", säger Skriften. Evangelium för fattiga, för att göra dem rika. Evangelium för svaga, för att göra dem starka. Evangelium för syndare, för att göra dem rättfärdiga.

Mycket beror på om missionären före sin utresa och under sin första tid på fältet vet om sin fattigdom eller icke, om svagheten har blivit en verklighet och om synden är känd. Har detta skett, har man knappast byggt upp så stora fantasi-framgångar för sig själv, men denna missionärsskolning sker vanligtvis på fältet, under den Helige Andes ledning. Men mitt i allt arbete och utsatt för många röster både inom sig och utom sig skolas Guds folk för just de uppgifter Han själv har bestämt. Han betjänar sig av många metoder och sätt som vi ofta betraktar som misslyckade och olämpliga. Vi ville gärna råda Gud huru Han skall göra i den och den situationen. Lyckligtvis bevarar Han oss från mången olycka då Han nådeligen vägrar att svara våra böner.

AVKLÄDD FÖR ATT IKLÄDAS

Det finns många slag av missioner i vår värld. Också i Kenya finns det många missionsorganisationer representerande många olika kyrkosamfund från både Europa och USA. Många missioner har arbetat i landet sedan före sekelskiftet, andra åter har kommit in de senaste åren. Många representerar stora kyrkosamfund som tex katolska kyrkan, anglikanska kyrkan och andra liknande samfund.

Då man ser på dessa olika missioner och studerar deras arbetsmetoder och den satsning de lagt i dagen, kan man genast konstatera att även om vissa saker är gemensamma för

dem alla är dock olikheterna flere. Det verkligen gemensamma för alla dessa missioner är väl detta, att man strävar till att nå så många som möjligt och därmed öka medlemsantalet i det egna samfundet.

Jag kan nu inte här börja undersöka andra missioners motiv och metoder, har heller ingen orsak att göra det. Det som närmast intresserar missionens folk i hemlandet är vår egen verksamhet.

Jag har redan sagt att vi fått en bestämd kallelse till tjänst, att vi är utsända för att predika evangelium, och att såväl kallelsen, som budskapet och förmågan att föra detta vidare kommer från Herren själv och Frälsaren Jesus Kristus. Men vi har i det föregående talat en hel del om de svårigheter och de tvivel och frestelser som missionären kommer att möta. Man kan också anta att många missionärer ger upp, de orkar inte fortsätta med att ständigt genomleva detta fantasivärldssönderfall. De ger skulden åt vem som helst, men tar den inte på sig själva. De söker orsaker till detta som blev deras olycka. Med misshand blir de kvar i detta "det blev inte så som jag tänkt".

Vad är då detta för en luttringseld som missionären måste genomgå? Varför måste allt detta ske med evangeliförkunnaren? Är detta någonting gemensamt för alla missionärer? Det är verkligen så, att alla som är kallade till tjänst i evangeli rike och som hörsammat kallelsen och som vill bli kallelsen trogna kommer in i denna kamp av frestelser och tvivel. Denna kamp är sällan en kamp mot yttre fiender, utanför det egna hjärtat, utan en kamp inom en själ, i det egna hjärtat. Striden mellan anden och köttet är en bitter verklighet också för missionären och det är endast genom Guds nåd som en missionär kan förbli i sin kallelse och fullgöra de uppgifter Herren har förelagt honom.

Det är faktiskt fråga om ett avklädande av den egna naturen, den egna viljan och förmågan. Med svett och möda skall människan äta sitt bröd var Herrens besked till de första människorna då de utvisades ur paradiset. Samma förhållande gäller för oss och överhuvudtaget för allt vad människa heter:

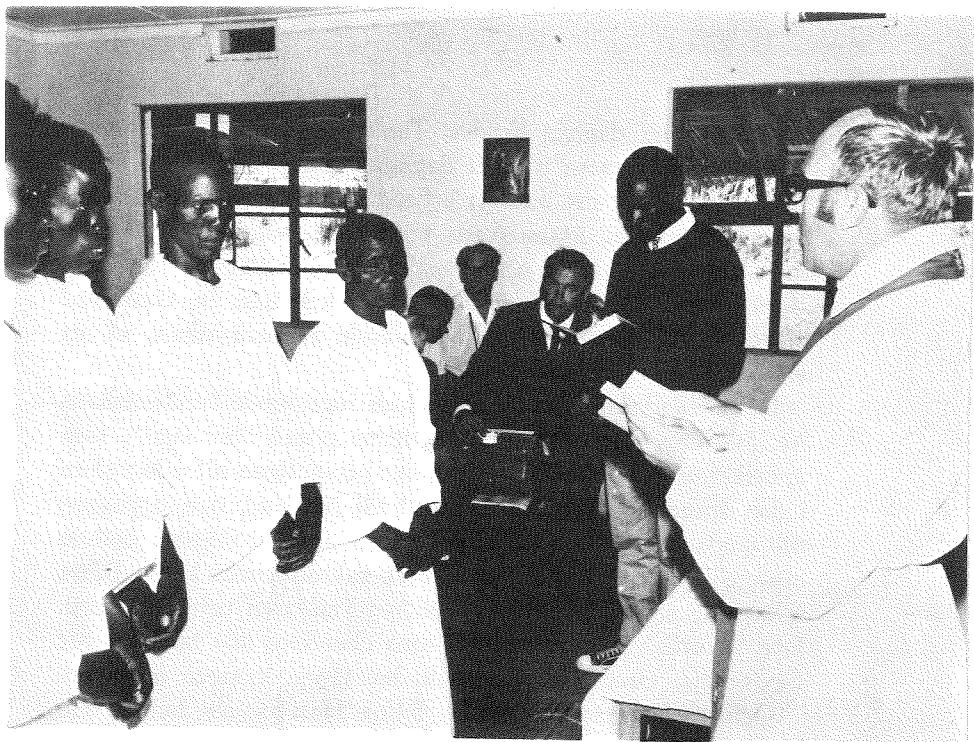

arbete för det dagliga brödet. Tanke och vilja i bästa samverkan skall planera för det dagliga brödet.

När det gäller det andliga arbetet i Guds rike är förhållandena helt andra. Människans tanke och vilja har litet eller intet att komma med som bättre kunde medverka till Guds rikets utbredande än vad evangeli predikan har. Ja, Guds ord visar att det måste bli ett avklädande av människan, så att ett iklädande kan ske.

Detta iklädande sker genom Guds ingripande i människans liv. Det började redan "före världens grund blev lagd", som aposteln uttrycker det. Det kommer personligen till människan i den stund hon blir döpt, gjord till lärjunge, och upptagen till Guds barn. Detta iklädande sker fortsättningsvis genom evangeli ord i predikan och genom sakramentens bruk. Detta iklädande är kort sagt att förbli vid Frälsaren och Hans ord. Den naturliga människan vill föga eller inte alls böja sig för Guds vilja. Detta leder just till den långa kampen inom en.

Och dock, Herren står icke rådlös. Han för oss framåt och hemåt. Om vi sedan lekamligen vistas i Kenyas bush eller lever och arbetar i en modern stadsvåning i Finland. Han klär av oss, för att ikläda oss "rena, hela och fullgoda kläder". Så kommer missionsarbetet att pågå tills den dagen kommer då missionens herre själv uppenbarar sig på skyarna. Han för sitt rike till seger på tider och platser som vi inte tänkt. Vi ville gärna plantera meterhöga plantor, synliga på långt håll, men Han själv talar om ett senapskorn, det minsta av alla . . .

JESUS SÄGER i Matt 28:18—20: "Mig är given all makt i himmelen och på jorden. Gån fördenskull ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn, lärande dem att hålla allt vad jag har befallt eder. Och se, jag är med eder alla dagar intill tidens ände."

P S

Jag har nog mera att tala om men just nu skall jag göra ett uppehåll. Måhända skall vi fortsätta brevskrivandet litet längre fram. Allt om Gud så vill. Du som är missionsvän och som har kallats till tjänst på den plats där Du utför Ditt arbete, förbli trogen, förbli vid Jesus allena och Du skall få livets krona.

D S

en vildmarkens vår

Folkskolläraren GUSTAF NORRBACK och hans hustru MÄRTA har under åren 1963–73 varit missionärer på Svenska Lutherska Evangeliföreningens missionsfält i Kenya. De blev den lutherska kenyamissionens första missionärer från Finland och har således fått utföra pionjärens ofta svåra arbete. Gustaf Norrback berättar här i sju brev från fältet om landet Kenya, dess folk, seder och bruk men också om missionärens vardag och helg, svårigheter och glädjeämnen. Då kenyamissionen fått erfara ett stort intresse i vida kretsar tror vi att missionsvännerna med glädje tar del av boken och får genom den ökad insikt i och förståelse för den värld som möter missionären i det nya landet.

Efter att ha läst boken tycker man att missionsfältet inte längre är lika avlägset som förr . . .

**SVENSKA LUTHERSKA
evangeliföreningen
I FINLAND FÖRLAG**